

Így emlékezünk

az **1965**-ös

nagy árvízre

Csicsói történetek **1.**

Így emlékezünk az 1965-ös nagy árvízre

„Az élet nem az, amit az ember átélt,
hanem az, amire visszaemlékszik,
és ahogy visszaemlékszik rá,
amikor el akarja mesélni.”

Gabriel García Márquez

Így emlékezünk az 1965-ös nagy árvízre

Csicsói történetek 1.

ISBN 978-80-972005-7-2

© Csicsó P.T., 2015

Kiadja: Cs.Cs.Cs.P.T. és Csicsó P.T.

www.csicso.eu

Az emlékeket összegyűjtötték:

Androvics Adrianna

Mgr. Bödők Károly

RNDr. Nagy Amália

Nagy Géza

Szerkesztette, lektorálta: RNDr. Nagy Amália

Grafikai szerkesztő, tördelő: Bödők Donát

Javított változat, 2022

A javított változatot Maleczki József, a Magyar Nyelvstratégiai Intézet
munkatársa ellenőrizte

A Csicsó Polgári Társulás *Csicsói történetek* címen sorozatot indít falunk történelméről, hagyományairól, elődeinkre emlékezve, emlékük előtt tisztelegve.

Az olvasó az első részt tartja kezében, amelyet az árvíz 50. évfordulója alkalmával adunk ki:

Így emlékezünk az 1965-ös nagy árvízre

A bevezető írásokban felhasználtuk:

Kronika povodne 1965 – Árvízi krónika 1965 című módszertani segédanyagot (felelős: Karol Héger OOS, szerkesztette: Presinszky Ludovít, fordította: Longauerová Elena)

Bálint István: Az Alsó-Csallóközi és Csilizközi Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat 1876–1926, Komárom 1926

Szavoszt-Vass Dániel: Özönvíz a Szigetközben 1954 nyarán

<http://dunaiszigetek.blogspot.sk/2013/05/ozonviz-szigetkozben-1954.html>

Köszönjük segítségüket azoknak, akik megosztották velünk emlékeiket. Köszönjük mindenkinek mindazt a szeretetet, biztatást, az erkölcsi és anyagi támogatást, melyben részesítették a könyv létrehozóit.

Köszönjük Décsi László mérnöknek, aki az 1965-ös nagy árvíz idején a Dunai Ármentesítő Vállalat komáromi részlegének volt igazgatóhelyettese, az érdekes és tartalmas előadásokat.

Reményeink szerint a sorozat folytatódik.

Tartalom

<i>Nagy Géza, Nagy Amália: Csicsó és környéke általános képe</i>	5
<i>Nagy Géza, Nagy Amália: Az 1899. évi árvíz katasztrófa</i>	11
Részletek Tompa Mihály Ásvány című verséből	15
<i>Szavoszt-Vass Dániel: Özönvíz a Szigetközben 1954 nyarán</i>	16
Az 1965-ös nagy árvízre emlékezünk	19
<i>Nagy Géza gyűjtése az árvízről</i>	19
<i>Szüllő Gyula – Csallóköz szerk.: A nagy vízre emlékezünk</i>	27
<i>Mikes László: A csicsói 1965-ös árvíz története</i>	29
<i>Tóth Rudolf, Nagy Géza: „Márpedig véletlenek nincsenek!”</i>	51
<i>Kollár Géza, Androvics Adrianna: Egy volt kiskatona története</i>	54
<i>Kollár Károly, Androvics Adrianna: Kollár Károly emlékei</i>	55
<i>Nagy Amália: Egy kisleány árvízi emlékei</i>	57
<i>Szalai Mária: Az 1965-ös árvízi emlékeim</i>	64
<i>Lakatos Károly: Lakatos Károly emlékei</i>	68
<i>Nagy Géza, Nagy Amália: Csicsói gyerekek Csehországban, a seči pionírtáborban</i>	71
<i>Szabó Julianna: Így emlékezem az 1965-ös árvízre</i>	73
<i>Fél Dénes: Nekünk, gyerekeknek kaland volt, szüleinknek nagy gond</i>	76
<i>Fél Irén: Árvízi emlékeim</i>	77
<i>Idős Bödök János, Androvics Adrianna: Bödök János emlékei</i>	79
<i>Idős Bödök Károly, Mgr. Bödök Károly: Idős Bödök Károly (1941) visszaemlékezése az 1965-ös árvízről</i>	81
<i>Bödök Dénes, Mgr. Bödök Károly: Nagybátyám, Bödök Dénes mesélte</i> 83	
<i>Kovács Erzsébet, Androvics Adrianna: Kovács Erzsébet emlékei</i>	83
<i>Németh Amália, Androvics Adrianna: Németh Amália emlékei</i>	85
<i>Fél Erzsébet, Nagy Géza: Fél Lajosné szül. Kolocsics Erzsébet, 87 éves csicsói lakos emlékei</i>	86
<i>Kiss Nándor, Androvics Adrianna: Víz, víz, víz! Emlékezés az 1965-ös árvízre</i>	90
<i>Várady Pál levele barátjához</i>	93
Pár sor a befogadóktól	95
Távol az otthontól	98
Utószó	99
Képek	100

Csicsó és környéke általános képe

Csicsó a Komáromi járás egyik legnépesebb települése a legrégebbiek közé tartozik. A Duna menti síkság egyik részének, Csallóköznek alsó területén, az ősfolyótól 1,5 km-re kerül el. Abszolút földrajzi helyzetét az északi szélesség $47^{\circ} 46' 12''$ és a keleti hosszúság $17^{\circ} 46' 1''$ határozzák meg. Közigazgatási területe $29,5 \text{ km}^2$, tengerszint feletti magassága 113 m, lakosságának száma a 2011-es népszámlálás szerint 1292 fő. Csicsó a legmelegebb és legszárazabb térsége Csallóköznek, 9-10 C°-os éves átlaghőmérséklettel. A legmelegebb hónap a július és augusztus, a leghidegebbek pedig január és február, esetenként a december. Az éves csapadék 560-600 mm. A legcsapadékosabb hónapok a május, június és július, csapadékban legszegényebb a január és február. Az éves csapadékos napok száma eléri a 90-100 napot, a hótakaró átlagos vastagsága nem haladja meg a 15cm-t.

A ma élő ember tán nem is gondolja, hogy az eléje táruló látvány régi arculata egészen másképp festett. A községet körülvevő mai környezet hosszú természettörténeli és rövid ideig tartó, de igen hatékony gazdasági ráhatás, fejlődés eredménye.

Csallóköz a Dunának – s egyúttal Európának – legnagyobb folyami szigete. A sziget alakja szabálytalan ovális, melynek hossz tengelye megközelítőleg északnyugat- délkeleti irányú. Hossza 98 km, legnagyobb szélessége 26 km. Északról Pozsonytól a Kis-Duna határolja Gútáig, Gútától pedig a Kis-Duna Szlovákia legnagyobb folyójával egyesülve a Vág-Duna. Délről teljes hosszában Komáromig a Duna határolja. Ahhoz, hogy Csallóköz mai természetföldrajzi képét megérthessük, röviden ismernünk kell kialakulásának történetét. Kialakulásában a földrajzi tényezők közül nagyrészt a folyóvonulatok munkájának, a víznek volt szerepe.

A földtörténeti harmadkor végén a pliocén korban Közép-Európát tenger borította. A korszak végére a hatalmas ún. Pannon-beltengert az egyre magasabbra emelkedő Kárpátok és Alpok felől előnyomuló folyók a magukkal szállított üledékekkel feltöltötték. A hegyekből érkező folyók, köztük az Ős-Duna esése a csekély esésű felszínen lecsökkent és a magukkal szállított nagy mennyiségű hordalékot nem tudták tovább hurcolni, egy részét lerakva, elkezdtek feltölteni az egykori tenger medencéjét. Így alakult ki lassan, évezredekken keresztül a Kisalföld ősfelszíne. A nagy esőzések és havazások minden időben erősen befolyásolták a folyók víztömegének emelkedését és csökkenését. A nagy hegyek, de főképp az Alpok nagy mennyiségű hótakarója gyors elolvadásának következtében a lezúduló víztömeg a Duna egész szakaszán sokszor nagy veszélyt idézett elő.

A Kisalföld őstájára, a Dévényi-kapun keresztül befolyva a Duna, három szárnyra különül. A középső, széles ág, helyi neve Öreg-Duna, belőle ágazik jobbra a Mosoni-Duna, és Vének község alatt ismét visszatér a Nagy-Dunába. Az így bezárt terület neve Szigetköz. Közvetlenül Pozsony alatt a Duna bal oldalán szakadt ki a Duna másik ága, a Kis-Duna, ez Csallóközt zárja körül.

A Csallóköz kialakulásával nem zárultak le a tájformáló folyamatok. Az időjárás elemei és a Dunának vele szorosan összefüggő vízbősége és mozgása alakította és állandóan változtatta a csallóközi tájat. A dunai mellékágak képződése, némelyek feltöltődése, majd megszűnése a Dunára ma is jellemző erős hordalékosságának a következménye. Nyomai a csicsói határban is megtalálhatók. Csallóközi szakaszán a Duna esése és sebessége egészében csökken, de nem egyenletesen.

A hordalék lerakódása miatt a Duna medre állandóan emelkedik. Az évi Dunameder-feltöltődés 0 és 3,2 cm között mozog. A legnagyobb emelkedés Bősnél figyelhető meg. A folyamatos feltöltődés következtében

a Dunának nincs jól kiépített medre. Különösen áradások alkalmával a hordaléklerakódás miatt a környezeténél már magasabbra feltörő régi medrekből a víz kitört és más irányba keresett utat, erejével új utat vájt magának. A lerakódott hordalékból szigeteket, zátonyokat épít a folyó. A fizika törvényei szerint a folyóágak sem élnek örökké, a meder nyílása fokozatosan elzárul, s egyre kevesebb folyóvíz kerül bele. A sebes víző Duna-ág lassan holtággá változik.

Noha már az 1800-as évek elején felemelték a Duna menti síkságokon az első gátakat, mégis gyakori jelenség az árvíz. Nemcsak az Alpok hótakarójának olvadása, hanem olykor-olykor a huzamosabb ideig tartó esőzések és felhőszakadások is felduzzasztották a vén Duna vízmennyiségét. A zabolátlan víztömeg rémületbe ejtve természetet és embert egyaránt – kilépve medréből – pusztított, rombolt, szomorúságot hagyott maga után. Főképp a sík települések emberét és köztük oly sokszor az Aranykert-Csallóköz emberét fenyegette veszély. A Duna gátja mentén haladva sok helyütt észlelünk tavakat, örvényeket, melyek legtöbb esetben a feljegyzetlen – az emberi emlékezetből feledésbe merült – gátszakadások helyeiről tanúskodnak. Vannak tavak, melyeket már az emberi kéz tüntetett el, vagy a régebbieket a buján nöövő vízi növényzet elrothadt maradványai, a szél és a víz eróziójával összefogva töltött be, de befolyásolta kiapadásukat az utolsó évszázadban a csallóközi talajvízszint rohamos csökkenése is. A mesterségesen betöltött tavakat éppen a gát (töltés) biztonságosabb megvédése érdekében töltötték be. Ezzel a jelenséggel főleg a II. világháború után találkozunk, ekkor a környezetgazdálkodás erőteljes fejlődésnek indult.

Tekintsünk azonban vissza a régmúlt századokba. Csallóköz pár évszázaddal ezelőtt apró erekkel, összevisszafolyó Duna-ágakkal megszagattott terület, mondhatnánk szigetcsoport volt. Nagybodak község táján a Duna még 1822-ben is több mint 30 szigetet övezett körül.

Természetesen az efféle tényezők befolyásolták a lakosság letelepedését, illetve a községek számát. A gyakori árvizek a Duna kiöntésével mindig veszélyeztették Csallóközt. Söpörtek el ugyan falvakat is, de elősegítették a szigetek egybeolvadását. Beiszapolták a folyóágakat, ereket, ezek azután mint száraz medrek – később szántóföldek – összekötötték, egybeolvasztották a vidék szétagozott területeit. Noha az árvizek gyakorisága és a talajvízszint is lényegesen csökkent, a folyóágak mégsem tűntek el teljesen. Némelyikük még ma is enyhén csörgedező kis patak, vagy buja vízínövényekkel benőtt kanális, egyik-másik helyén csupán hosszan húzódó laposok láthatók, benőve sással, náddal és az ezt övező bozótnövényzettel.

Hasonló patakok egyike a Csiliz (Csilez) patak, ezt még napjainkban is Csallóköz egyedüli „folyójának” vallhatjuk. Csallóközben ered, Baka község határában és Csicsónál torkollik a Dunával mesterségesen összekötött holtágba, az 1899-es árvíz alakította Szakajtás-tóba, mai, divatosabb nevén Lion-tóba *(A Csiliz torkolata a Szakajtásba, Bödök Zsigmond felvétele)*. A tót 1964-től nemzetközi rangú természetvédelmi területté nyilvánították. Jogosan teheti fel bárki a kérdést, ha a Csiliz-patak

1899-től ömlik a Szakajtás-tóba, akkor előtte hogyan találkozott a Dunával. Nos, a mai rezervátum területén folydogált a vén Duna egyik ága, a Tükörházi Duna, ebbe torkollott a Csiliz-patak is, és így a Tükörházi Dunával együtt hömpölygették lassan Csallóköz talaj-, és esővizeit a tekintélyt parancsoló ősanya ölébe. Habár a Csiliz-patak háborítatlansága

megszakadt, mivel Kulcsod és Nagymegyér község között átszelték egy talajvíz-levezető nagycsatornával, a torkolatnál még napjainkban is csordogál és ontja – bár már csupán Csallóköz – könnyecseppjeit az ósanyának. A Csiliz-patakon kívül még egy patak maradt fent napjainkig. Nem folydogál, de vízi növényzettel gazdagon benőtt vizenyős laposokon kanyarogva kúszik keresztül több község határán. Ez a patak ma Mire néven ismert. Neve eredetileg Mély Ér, később Millér, Milér. Így alakult ki mai neve. Eredeti helye az ekecsi határ, torkolata Csicsó község határában a Hatostagi dűlőnél volt. Magában a dűlő neve azt idézi, hogy a Mire patakon kívül még öt ér folyt itt a Dunába. Ezáltal 6 különálló földterületre tagolta az ottani dűlőt. Hogy a Mire-Milér milyen nagy patak volt, arra bizonyíték egy feljegyzés Megyerről – „A Tóknak elosztása 1789-dik esztendőre” – amelyben az alábbi tavakról van szó: Hollómillér, Határmillér, Kígyós-millér, Nagytótárkamillér, Járommillér, Körtefásmillér, Kőmillér, Megyemillér, Hídnál-levő-Hugyómillér, Búcsúháza-vontató-Millér. Önkéntelenül is megragadja figyelmünket az utolsó megnevezés: „Búcsúháza-vontató-Millér”, ugyanis a vontató alatt valamikor a vontató (hajóvontató) utat értették. Ha ez így volt, akkor további bizonyítékokat nyerhetünk arról, hogy a Milér pataknak milyen nagy volt a vízbősége. Mindezt megerősítik édesapáinknak azokra az időkre való visszaemlékezései (1910–1915), mikor a Kécs-pusztára vezető út hídjánál, mely keresztülvágta a Milért, lovakat fürdettek, és a lovak úszva tudtak átjutni a túlsó oldalra. A régmúlt időkben tehát ilyen bő vizű patakként csörgedezett Ekecstől, Nagymegyeren, Gelléren keresztül Csicsóig, itt pedig visszakerült a Dunába a Hatostagi dűlőnél.

A Hatostagi dűlőnél torkollott a Dunába még egy, napjainkban is ismert patak a hat közül. Ez a patak volt a Csörgéd, a Hami nádas vizét gyűjtötte össze, és a falut megkerülve vezette le vizét szintén az említett helyen. Sajnos a hat egybetorkolló patakból csupán e kettőről tudunk, a

többi négy neve feledésbe merült, s helyük eltűnt a község láthatáráról. Ez a sors vár azonban a Csörgéd patakra is. Medrét mesterségesen megváltoztatták, mivel a vízi növényzet mindinkább elszaporodva lassan betöltötte, és már nem bírta levezetni a vizét. Így jár a Milér patak is, noha nagyobb volt, ám ma már csupán nádasokkal körülvelt laposok jelzik egykori létezését. Hogy Csallóköz, így községünk is a „vizek országa” volt, arról hivatalos följegyzések is tanúskodnak. A vallásüldözés idejéből fennmaradt egyházi feljegyzések egyike szintén ezt bizonyítja.

Kollonich Lipót érsek 1673-ban csajkán jött át Győrből a csicsói református egyház elvételére, és csajkáján a mai római katolikus templom elé tudott hajózni. Így képzeletvilágunk elé tárulhat nagyvonalakban, hogy községünk vízben gazdag települések közé tartozott. Ha mindehhez még hozzávetjük a gyakori árvizeket is, láthatjuk, hogy az itt élő embereknek bőven kijutott az életet adó és éltető, de sok esetben szomorúságot okozó vízből.

Így alakult, változott községünk környezetvilága a víz romboló és építő hatására. Olykor házakat, épületeket döntött romokba, máskor kedvező feltételeket alakított ki környezetünk állat- és növényvilága egyes ritka, kiháló, vagy pusztulófélben levő egyedei számára. Ezzel együttvéve az ember, aki a tragédiát átélte, nem tud megbékélni a szeme elé táruló látvánnyal, hiszen legtöbb esetben évtizedek fáradságos munkáját semmisítette meg a pusztító víz. Ám az elkövetkező civilizáció számára szemet gyönyörködtető és pihenést nyújtó világot teremtett.

Így alakult ki községünk határában is az 1899. szeptember 20-án bekövetkezett gátszakadás helyén a mai Csicsó-holtág, államilag védett természeti lelőhely. 1964. augusztus 20-án a Párizsban ülésező nemzetközi környezet- és tájvédelmi bizottság az itt fellelhető növény és állatvilág állományát nemzetközi érvényű védelem alá helyezte.

Nagy Géza, Nagy Amália, Csicsó

Az 1899. évi árvízkatasztrófa

A gátszakadás előzményeit és a gátszakadás utáni időszak érdekességét hiteles feljegyzésekből tárom az érdeklődő olvasó elé. (Forrás: Bálint István: Az Alsó-Csallóközi és Csilizközi Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat 1876–1926, Komárom 1926)

Az 1897. évi július havi közép-európai nagy esőzések a Duna Komárom feletti szakaszán az 1876. évit is meghaladó árvizet okoztak, ez Nagylél pusztánál a gátat is áttörte. Rá két évre, vagyis 1899 szeptemberében Bajorországban és Ausztriában az egész Duna folyam vízgyűjtő területére kiterjedő felhőszakadások eredményeképpen, a folyó és annak felső-ausztriai mellékfolyói ismét rohamos áradásnak indultak. Ennek következtében ezeken a helyeken még a 19-ik század legnagyobb árvízmagasságát, az 1897. évit is magasan túlhaladták. Ugyanis az Inn folyónak 1897. év előtt + 769 cm volt a legnagyobb vízszintje, az 1897. évben már + 779 cm-t, 1899. év szeptember havában pedig + 1.060 cm-t észleltek. Tehát Schärdingnél az addig volt legnagyobb vízszint 281 centiméterrel szárnyaltatott túl. Hasonlóképpen fölé emelkedett az 1899-iki árhullám az addig észlelt legmagasabb vízállásoknak a linzi és bécsi vízmércéken is. A társulat (Csallóközi Vízsabályozási Társulattól 1876-ban alakult Alsó-Csallóközi és Csilizközi Ármentesítő és Belvízlevezető Társulat) műszaki vezetősége már szeptember 14-én megtette az árvízvédelmi óvintézkedéseket. Többek között a védőanyag kiegészítésére 10.000 db zsákot és 1.000 db fáklját táviratilag rendelt meg. Szeptember 15-én a komáromi katonai várparancsnokságtól 4 szakasz utász készenlétkébe helyezését kérte. A nagy dunai védőtöltés az 1894. október 2-án tartott közgyűlésen elfogadott tervek szerint, az 1875-ös árvízhez viszonyítva lett kiépítve. Mivel azóta az árvízszint állandóan emelkedett az alsó-csallóközi védőgátak mentén, nemcsak a Duna

szabályozása, de különösen a szemben levő Szigetközi társulat töltéseinek kiépítése miatt, az igazgató-főmérnök a töltéskoronán nyúlgátak építését is megkezdte. A földművelésügyi minisztérium királyi minisztere a várható veszélyre való tekintettel a már kirendelt két állami mérnökön kívül (Hajagos Imre és Bálint István) még öt mérnököt rendelt ki, s a védekezés vezetésével Bulyovszky János, állami műszaki tanácsost bízta meg.

Szeptember 17-én Nagylélnél az 1897. évi nagy-dunai gátszakadás helyén a töltés megcsúszott, a belső kőgát felett épült padka elvált, s a belső kőhányás egy része az altalaj lazasága következtében besüppedt. E veszélyes jelenséget azonban egy belső körgát építésével s a kőhányás hézagain felszivárgott víz elvezetésével már másnap megszüntették.

Szeptember 19-én a Duna a társulat védvonalá mentén még mindig áradt, s főleg a pozsonyi és Győr vármegyei szakaszokon volt a helyzet nyugtalanító, ám a csicsói szakaszon, melyet az igazgató-főmérnök tüzetesen megvizsgált, veszélyes jelenséget nem tapasztalt, csupán a templomörvény melletti kanyarban mutatkozott egy felszíni csurgás, azt azonban a víz felőli oldalról alkalmazott karózással csakhamar elfogták.

Ugyanezen a napon még különösen a felső szakaszon, Faluszigetnél, Varjas pusztánál és a bósi gátórház közelében keletkeztek aggasztó jellegű szivárgások, csúszások és folyások, ezeknél azonban a gátat kellően megerősítették.

Az említett napon, vagyis szeptember 19-én éjjel tetőzött a felső szakaszon a Duna, szeptember 20-án reggel a bósi vízmércén már 7 cm apadást észleltek. Az apadás lefelé fokozatosan mindenütt nagyobb volt, mert a 19-ről 20-ára virradó éjjelen a Szigetközi ármentesítő társulat töltésének medrével szemben, Patkányos pusztánál átszakadt a gát.

Szeptember 20-án délelőtt a csicsói régi őrháztól lefelé pár száz méterrel, a 32. sz. km körül, a töltés lábánál felbukkanás keletkezett, ezt földes zsákokkal terhelték le, erre a padka lábától 2 m-re újabb vízszögár lövellt ki a talajból, és csakhamar megdagadva, elárasztotta a közeli területeket. Ekkor még a töltés teljes épségben állott, földes zsákokkal terhelt kocsi is közlekedtek rajta. A mentett oldalon ezalatt folyton homokzsákokat hánytak a víztölcsérbe, mert már embermagasságra szökött fel. Csakhamar a víz felőli oldalon is nagyobb forgó keletkezett a vízszínen, és a belső tölcserrel összeköttetésbe került, így néhány perc alatt beomlott a töltés és bekövetkezett a gátszakadás. Délután 3 órakor már 160 m széles volt a szakítás, aztán csakhamar 255 méterre szélesedett ki. Ezen szélességnél sikerült felső fejezetét dereglyéken odaszállított kőanyaggal, alsó fejezetét pedig zsákokkal terhelt rőzsekévékkel a további elsodrástól biztosítani.

Az átszakadt töltés elzárását földes zsákokkal a mentett oldal felől szept. 27-én kezdték meg, s 2 nap alatt befejezték. E mögött készült aztán + 6 m magassággal és 2 m koronaszélességgel az ideiglenes körgát, ezt pár hét leforgása alatt 4 m koronaszélességűre alakították át.

A betörő árvíz a 200.000 magyar holdat (86.400 ha-t) kitevő ártérnek Komárom vármegyei részéből mintegy 85.000 magyar holdat (36.420 ha-t) borított el. A Pozsony és Győr vármegyei árterületeket, a Csiliz, illetőleg a határ menti csatornák töltéseinek megerősítése folytán az árvíz megkímélte. Gúta község belterületét szintén megmentette a hevenyészve emelt körgát.

Amikor a Duna vízállása leszállt, az ártérben bennrekedt víz leeresztésére a nagy-, és vág-dunai zsilipeket kinyitották. Azonfelül átvágták, illetőleg hidász-katonákkal felrobbantották a nagy-dunai töltést Érseklél-pusztánál az ontopai járónál, a nagyléli temetőnél, az aranyosi malomrészénél, Szentpál-pusztánál és a komáromi kiserdőnél, a vág-dunai

töltést pedig Vesszősnél, Bálványszakállas-pusztánál a Géncófoknál, a Kánya-foknál és a Szunyogh csárdánál.

Az árvíz lezajlása után mindazon helyeken, hol csurgást vagy folyást észleltek, kijavították, s az átvágásokat fokozatosan betömték. A gútai határban a Stagnóza laposból a vág-dunai vesszősi töltésvágásokon át még december 4-én is folyt kifelé a víz.

Az árvédekezési munkálatok a társulat pénzkészletét annyira kimerítették, hogy a miniszteri biztos 1899. október 13-án kénytelen volt a legsürgősebb munkálatok végrehajtására a minisztériumtól 1.000.000 korona állami előleget kérni, és míg azt a közgyűlés meg nem szavazta, annak terhére 200.000 korona rendkívüli előleget kérni.

Az elöntött területek állapotáról dr. Darányi Ignác, a földművelésügyi minisztérium királyi minisztere október 2-án személyesen győződött meg. Az 1899. október 26-ára Komáromba összehívott véleményező bizottsági ülésen Sárközy Aurél cs. és kir. kamarás, főispán, miniszteri biztos szomorú szívvel emlékezett meg a csicsói gátszakadás folytán előállott váratlan katasztrófáról, melynek következtében a társulat Komárom vármegyei árterületének túlnyomó része víz alá jutott. Losonczy Ödön lemondott véleményező bizottsági tagságáról, helyette a földművelésügyi magyar kir. miniszter 1899. november 25-én Losonczy Elemér kolozsnémai földbirtokost nevezte ki.

A csicsói gátszakadás okainak kipuhatolására a földművelésügyi magyar kir. miniszter Faragó Lipót, miniszteri osztály-tanácsost küldte ki. A vizsgálat altalajtörést állapított meg, ezt a miniszter tudomásul vette, felhívván a társulatot, hogy a védtöltések rézsűit kellően gyepesítse be, továbbá, hogy tegyen javaslatot a gátvédelmi és zsilipezelési szabályzatok átalakítására. Végül pedig, hogy Kucsera Károly csicsói gátörnek – kinek az árvédekezésnél kifejtett buzgó és kötelességtudó

működéséért a miniszter elismerését fejezte ki – megfelelő pénzbeli jutalmat utalványozzon.

A csatornarendszer fejlesztésére vonatkozóan Wirthe József – a társulat örökös tiszteletbeli főmérnöke – tervezetet készített, mely már a keszegfalvai szivattyútelep részletes tervét is magában foglalta, és bemutatta a miniszteri biztosnak.

Nagy Géza, Nagy Amália, Csicsó

Részletek Tompa Mihály Ásvány című verséből

Volt egy falu hajdan a Duna mentében,
Ma is megvan ugyan, pedig ott, hol régen:
Még is akkor épen a folyóra dőle,
Most egy órányira van a Duna tőle.

Túlcsapott a parton, - fellázadt hulláma,
Elsöpörvén mindent, mi útjába állta,
A gonosz helységben nem maradt kő kövön,
Mindent elpusztítván a haragos özön.

Szörnyű zuhogással rombol, tép a síkon,
Hogy magának ottan más árkot hasítson:
S addig fészkelődött izmos derekával,
Míg kinyújtózhatott új ágyában bátran.

De, hogy ne is legyen, ami oda csalja:
A fényes aranyport nem verte a partra,
Hanem a fenekén eltemette mélyen,
Azóta nem is lel senki fövenyében.

Özönvíz a Szigetközben 1954 nyarán

1954 nyarán két napig esett egyfolytában az Alpok északi előterében, Bajorországban, Tirolban és Felső-Ausztriában. Ez a csapadékmennyiség elegendő volt ahhoz, hogy a nyomában kialakuló villámárvíz teljesen letarolja Magyarországon a Szigetközt és Győr városának némely részeit.

A dunai árhullám az addig mért legnagyobb volt, előtte 1899-ben volt a legmagasabb a vízszint. A töltések koronaszintjét annak a magasságára tervezték. Nehezítették a védekezést a mentett oldalon lévő gabonatáblák, ott a buzgárokat szinte lehetetlen volt lokalizálni. Tovább rontotta a védekezés esélyeit a Felső-Dunán elfajult főmeder. A háború utáni helyreállítás elsősorban a roncsok eltávolítását jelentette, összesen 300 hajó- és 12 hídroncsot kellett kiemelni. Kotrásra nem maradt sem idő, sem lehetőség. Az Öreg-Dunában pedig évente 100-150 ezer köbméter kavicsmennyiséget rakott le a folyó. Ez nem csupán a medret érintette, hanem a hullámteret is, a középvízszint átlagosan körülbelül 1 méterrel emelkedett ez idő alatt. Emiatt az árvizek is egy méterrel magasabb szintet értek el.

A legveszélyesebb helyzet a Szigetközben alakult ki. Itt július 8-án elrendelték a legmagasabb fokú készültséget. Július 15-én és 16-án azonban Ásványrárónál, Kisbodaknál és Dunakilitinél átszakadt a gát és 550 millió köbméter víz zúdult ki a folyóból, elöntve a Szigetköz jelentős részét. Július 20-án Győr-Révfalut is elöntötte a víz. A Szigetköz töltésekkel övezett belső részébe jutva a Duna a domborzatviszonyok miatt Győr felé hömpölygött elpusztítva mindent, ami az útjába került. Július 20-án a Győr városát védő északi körtöltés is átszakadt Révfaluban,

a Tábor utcánál. Így az a furcsa helyzet állt elő, hogy a Mosoni-Duna mentén szilárdan álló töltéseket megkerülve a Duna a mentett ártér felől tört be a városba. A Szigetköz keleti részében összegyűlő vizek visszajutását később éppen a dunai töltések akadályozták meg. Győr-Révfaluban 5 napig tartott az árvíz, és a Mosoni-Dunán átívelő hídfőt leszámítva mindent elborított. A Damjanich utcában 3,6-4 méter magas vízoszlopot mértek. Az áldatlan állapotokat az apadás megindulása után a Gönyű felé eső töltések felrobbantásával sikerült megszüntetni, így a Szigetközöt borító ár gravitációs úton visszatérhetett a mederbe.

Az 1954. évi áradás következtében összedőlt majdnem 1400 épület és kétezernél több ház rongálódott meg. Az árhullám július végén vonult le, ezután a károk helyreállítása mintegy 500 millió forintba került.

Az árvíz levonulása után a vízügy legfontosabb feladata volt, hogy a gátszakadást előidéző okokat feltárják és orvosolják. Az 1899. évi árvízre méretezett töltések már nem nyújtottak elegendő biztonságot. A töltéseknek mind a koronaszintjét, mind pedig a talpszélességét növelni kellett. Ezenkívül a Csehszlovák Közös Műszaki Bizottsággal együtt döntöttek a hajózó meder kotrásáról. 1956–60 között 1,24 millió köbméter kikotort kavicsot helyeztek el a párhuzamművek mögé, valamint a mellékágrendszerekbe. A beavatkozásoknak is köszönhető, hogy a Szigetközöt nem fenyegette már az 1956. évihez hasonló jeges árvíz (a Duna magyarországi alsó szakaszán március havában Baja és Mohács környékén több helyen átszakadt a töltés. A víz elöntött több tízezer hektárt, hatalmas károkat okozva.), és az 1965. évi extrém hosszú árvíz sem. Ez utóbbi már sehol sem okozott töltésszakadást magyar szakaszon.

Dunai Szigetek blog, Szávoszt-Vass Dániel, 2013. május 25.

„És ömlött az eső, és eljött az árvíz,
és fújtak a szelek, és beleütköztek abba a házba;
de nem dőlt össze: mert kősziklára építettett.”

Máté Evangéliuma 7. fejezet 24. vers

Kisbodak – Lebotolják, újra kihajt

Szávost-Vass Dániel felvétele

[http://dunaiszigetek.blogspot.sk/
/2013/05/ozonviz-szigetkozben-
-1954.html](http://dunaiszigetek.blogspot.sk/2013/05/ozonviz-szigetkozben-1954.html)

Az 1965-ös nagy dunai árvízre emlékeziünk

1965. június 15-én Pathnál átszakadt a Duna gátja, ezzel elárasztva Pathot, Izsát, Marcelházát, Hetényt, Gyulamajort, előntve a Komárom, Párkány, Ógyalla közti háromszöget. Majd 1965. június 17-én megtörtént az, amitől mindenki rettegett. Alsó-Csallóközben, Csicsó és Kulcsod között szakította át a Duna a töltését 160 méter szélesen. Nagymegyer határától Komáromig ömlött a víz. Komáromot, Nagymegyert körgát védte meg. Gútát nem tudta megvédeni lakosainak emberfeletti erővel épített nyúlgátja, június 25-én áttört rajta a víz és Gútát ellepte az áradat.

Nagy Géza gyűjtése az árvízről

A Csallóköz a Dunának – s egyúttal Európának – legnagyobb folyami szigete. A szigetnek szabálytalan ovális alakja van, melynek hossz tengelye megközelítőleg északnyugati-délkeleti irányban van. Hossza 98 km, legnagyobb szélessége 26 km.

Az itt élő emberek a tőlük telhető módon iparkodtak az árvizek ellen védekezni. A Duna pusztításainak megakadályozására védőgátakat kezdtek építeni. A csallóközi árvédekezés első okiratos említése 1388-ból való.

A partszagatások és árvizek megakadályozására épített védőgátakat döngölt földből, laza szerkezetű altalaj fölé építették, ennek következtében a tartós nagyvizek esetén az erős átszivárgás következtében gyakori volt a gátszakadás. Ez történt 1965-ben is, amikor június 17-én, Csicsónál a Duna átszakította a védőgátat és előntötte Alsó-Csallóköz egész területét. Mintegy 61.000 hektár került víz alá.

- Az éberség kötelez: (Ba-). 1965. május 22.

...A helyzetről és a megáradt Duna vizével kapcsolatos intézkedésekről beszélgetést folytatunk a Járási Árvízvédelmi Bizottság és a JNB elnökével, Miklós elvtárrsal.

- Egyelőre nem lehet apadással számolni... Például péntekről szombatra virradó éjjel, május 22-én a víz szintje az egész Duna-szakaszon emelkedett.

- Gustáv Harton, a Bratislavai Hidrometeorológiai Intézet dolgozója nyilatkozik:

Tegnap – hétfőn – reggel a szintjelző 688 centimétert mutatott... A folyam osztrák szakaszán a holnap reggelt megelőző 24 óra alatt 60 centiméteres szintemelkedés várható ... Kedden előreláthatólag már 700 centiméter fölött mutat majd a szintmérő. A tetőzést körülbelül csütörtökre-péntekre várjuk.

Az utolsó húsz év alatt mikor volt a csehszlovák Duna-szakaszon maximális vízállás? – Ezerkilencszázötvennégy nyarán a bratislavai vízszint 984 centiméter volt... Hány köbméter víz hömpölygött át akkor, 1954-ben egy másodperc alatt a Dunán?... - 5450 köbméter.

- ČTK: (1965. június 14-én)

A Duna vízállása Bratislavánál hétfőn 7 órakor 866 cm volt. Medrében másodpercenként 8.343 m³ víz folyt. A Duna vize 24 óra alatt 22 centiméterrel emelkedett. Komáromban ugyanakkor 746 cm volt a Duna vízállása, medrében másodpercenként 8.075 m³ víz folyt, és a vízszint 24 óra alatt 42 cm-rel emelkedett.

- Dunatóji krónika: (František Hegely)

Az utolsó árvíz a Duna szakaszán 1954-ben volt. Ebben az esztendőben rendkívül magasra szökkent a Duna vízállása. Komáromban például 754 centiméteres vízállást jegyeztek fel.

- Az ezerkilencszázhatvanötös árvíz-katasztrófának nincs párja

Csallóköz történelmében.

A további hat nap alatt a víz szintje 571 centiméterre csökkent. Két nappal később, június elsején, a Duna szintje újból áradni kezdett és elérte a 688 centimétert...

Június kilencedikén azonban újabb árhullám érkezett ... riadóztattak:
veszélyállapot!!

Június tizenkettődikén Komáromnál 674 centiméteres vízállást mértek... A kikötőben leállt a munka. A Dunán megszűnt a hajózás...

Hétfőn, június tizennegyedikén a Duna vízállása elérte a 746 centimétert. Június tizennegyedikén és tizenötödikén a honvédelmi miniszter parancsa értelmében a veszélyeztetett területre vezényelték a hadsereg számos alakulatát...

Másnap, június tizenötödikén 792 centiméteres vízállást mértek a Dunán. Reggel, kevéssel kilenc óra után Path község mellett meglazult a gát. A zavaros vizű, hatalmas folyam nyolcvan méternyi hosszúságban áttépte a gátat.

Június 17-én a Duna vízállása elérte a tetőpontot. Komárom mellett 801 centiméteres vízállást mértek: ez 47 centiméterrel volt magasabb az ötvennégyes szomorúan emlékezetes maximumtól. Délelőtt tizenegy óra tájban sürgős telefonjelentés érkezett Komáromba:

Csicsótól feljebb, Kulcsod mellett, körülbelül nyolcvan méter hosszúságban gátat szakított a Duna.

Ezerkilencszázhatvanöt június tizenhetedikén, az elemi csapás elleni emberfeletti erőt igénylő harc nyolcvankilencedik napján került sor erre a tragikus következményű eseményre. A szakítás helyén azonnal megjelent a hadsereg és ide összpontosították a szükséges műszaki felszerelések zömét. Ez evakuálásban és a mentési munkálatoknál a katonai gépjárművek és a járás rendelkezésére álló gépjárműveik és a vasúton kívül, már ezekben az első napokban 456 tehergépkocsi, 91

autóbusz és 36 autó-bagger segített a nyugat-szlovákiai kerület minden tájáról.

- Hat nap egy veszélyeztetett faluban. Június 18.

Délután fél kettőkor négy autóbusz fut be a faluba. Ezekbe kellene szállniuk a felszólítottaknak. A falut azonban még most sem akarja elhagyni senki. Egyik-másik asszony sír, nem tudja, mitévő legyen. A férfiak unszolják az asszonyokat, hogy csomagoljanak, ők is segítenek. A csomagok nem nagyok, csak a legszükségesebbet viszik magukkal az asszonyok és a gyerekek.

- Bácsi mi az a gátszakadás? – kérdi egy nyolc év körüli fiú. Soká tart a gyülekező. Csak szürkületkor telnek meg az autóbuszok. Ekkor már itt van a falu minden lakosa. A kocsivezetők sürgetik az indulást, búcsúzkodnak a családtagok, rokonok, ismerősök. – Fiaim, csak el ne hagyjátok egymást – mondta könnyes szemmel egy nagymama lányainak és unokáinak, ő megy a másik autóbuszba, neki ott jutott hely. Felzúgnak a motorok, elindulnak az autóbuszok. Csend ül a falura, a férfiak szótlánul néznek egymásra.

- A ČTK jelentése: Június 22-én

Tegnap reggel hat órakor az előző naphoz viszonyítva Bratislavánál és Bósnél 4 cm-rel volt alacsonyabb a Duna szintje. Komáromnál 8 cm-rel, Párkánynál 6 cm-rel apadt a vízszint. Bratislavánál az előrejelzés szerint 830-825 cm lesz a Duna szintje... A Csicsó melletti gátszakadáson keresztül ömlő víz további területeket önt el. Bögellő, Padány és Alistál lakossága készen áll a kitelepítésre. A dunaszerdahelyi és komáromi járásban eddig több mint 44.300 lakost telepítettek ki.

- Ekecsét kiürítették (Bátky László) Új Szó 1965. június 23. szerda

A Csicsó felől áramló víz hétfőn délután 3 órakor áttörte a község körül épített nyúlgátat és kedden reggel elérte Ekecs község alsó részét ...

kedden délután kettőkor elrendelték és megkezdték Ekecs azonnali kiürítését.

- A veszély tovább tart (Csető János)

A hadsereg alakulatai nagy erőfeszítéssel mentik Gellér és Csicsó között Kécs-pusztáról a csicsói szövetkezet állatállományát. Ez a pusztá egy magasabb szigetet képez a víztengerben, ahol több mint 400 szarvasmarha, 900 sertés és több száz baromfi vár megmentőire...

Gellér-Csicsó-Csilizradvány térségében egy szovjet, valamint Kovács Tibor vezetésével egy magyar alakulat, kételtű gépkocsikkal már harmadik napja szinte pihenés nélkül menti az egyes falvakban rekedt lakosságot.

.....(Gáli Iván): ... Nemsokára feltűnnek a csicsói szivattyúállomás vízben fürdő épületei. Elém tárul a töltés mély sebe, melyet most már pontonhíd ível át. Ez tette lehetővé a kétoldali anyagszállítás meggyorsítását. Nyolcvanhat méternyi résen, mély medret vágva ömlik be a lapályra a Duna vize. Távolról sincs már olyan sodra, mint az első napokban volt. A törés két oldalán ugyanis az árterületbe félkaréjba benyúló körgát jobboldali, péntekig 125 méteren elkészült szakasza megtöri tombolását.

Folyamatosan érkeznek a „vétrieszkák” (V3S teherkocsik) és a Tatra 138-asok. Két és fél percenként ürítik ki háromtonnás rakományukat a két gátnyúlvány tövében háborgó, tiltakozó vízbe. A víz falja a követ, a gát minden métere mintegy tizenhat kocsirakományt követel.

- A ČTK jelentése: (újsághír)

A víz a komáromi járásban 21 községet, 6 tanyát, a dunaszerdahelyi járás területén pedig 15 községet és 3 tanyát elöntött. Összesen 130.791 hektár került víz alá. További 55.347 hektárt árasztott el a talajvíz. A veszélyeztetett területekről 53.693 személyt kellett elköltöztetni...

Az előzetes felmérések alapján az árvíz sújtotta területeken 2.620 ház teljesen elpusztult és 4.977 súlyosan megrongálódott.

Hol helyezték el az árvízkárosultakat (A ČTK jelentése)

A kerületi árvízvédelmi bizottság közli, hogy az árvíz által veszélyeztetett egyes községek lakosait több helyen, illetve több községben helyezték el:

A nagymegyerieket Bernolákovon, Malinovon, Sládkovičovon.

A csicsóiakat Tardoskedden, Szencen, Galántán, Vágsellyén, Érsekújvárbán, Palárikovon, Zsitvafödemesen, Udvardon.

A kolozsnémaiakat Nyitrán, Hulon, Palárikovon, Vágsellyén.

A bogyaiakat Komjáton, Nagykéren

A családját kereső ember (Szőke József írása)

Monterkában, esőköpennyel és kis kofferral egy nyurga kulcsodi fiatalember is felkúszott a kocsira. Égőn fekete szeme, fénylő barna arca, hirtelen mozdulatai leplezhetetlenül árulkodnak belső izgalmáról, türelmetlen nyugtalanságáról. Alig lódult neki kocsink az útnak, beszélni kezdett... Reggel kilenckor még semmi, tizenegykor már minden vízben állott. Az asszonyokat, gyerekeket azonnal vitték Ekecsre. Most oda megyek utánuk. – Már Ekecsre is telepítik, mondtam. – Majd ott megtudom, hova vitték őket. ... Ott veszett minden. Ez maradt, ami rajtam van – mutat a ruhájára. Nem lehetett semmit menteni? – Nem. Amint a gátszakadás megtörtént, ott is volt azonnal a víz. Mi a jószágot mentettük, az asszonyt és a gyerekeket vitték... Egy éve építettem a házat... A bútort még ki sem fizettem. – Kapnak kártérítést. – próbálom biztatni. – Kitől? – kérdi olyan hangon, olyan nézéssel, hogy arra csak hallgatni lehet. – Csak a ház volt biztosítva... Akkor is? ...

– A menekülő falvak:

Hizlalt, sima szőrű állatok. Nem szokták meg a gyaloglást. – Hová, merre? – kérjük a katonákat. Nem tudják. Parancsot kaptak a kiürítésre,

és most hajtják el a marhát a veszélyeztetett területről. Gyönyörű jószág. Csallóköz aranya, az ország éléskamrája itt megy előttünk, mögöttünk az úton... A falvak lakói rémülten állnak kis koffereikkel az út mentén. Várják a teherautót, amely elviszi őket valahová. Hová, merre, kihez? ... Nem sírnak, nem zokognak, csak valami nagy-nagy rémület ül a szemükben.

- Új Szó, június 24. (H.Gy. jelzéssel)

Közelebb megyünk. Akkor vesszük észre, hogy a szalonnázó ember arcizmai gyakran megrándulnak. Csicsóiak, szövetkezetesek, azt tudjuk meg először. Őket is menekülésre készítette az ár, ők igazán ott voltak a pokol kapujában, amikor átszakadt a gát. Csicsó mentési munkálatai kerülnek szóba. – Az állatokat mind megmentettük. – mondja a szikár bácsi, s mindjárt hozzáteszi – mármint a szövetkezetét. És mi a helyzet a faluban? Jobb lett volna nem kérdezni. A szalonnázó ember megtörli, bezárja bicskáját, becsomagolja a megmaradt kenyeret, szalonnát, a többiek hallgatnak. Ő ránk emeli tekintetét. – Mentettük a közöst; az asszonyokat elvitték az autók, a gyerekeket is, hogy biztonságban legyenek. A házban ott maradt mindenünk. Látják, nekem csak ennyi maradt meg, ami rajtam volt.

- Az ő háza is összedőlt. – mondja, vagy inkább sűgja a fiatalabbik, majd hozzáteszi – ő a szövetkezet elnöke... Megkérdezzük az elnök nevét. Nem ő, hanem a mellettem álló idősebb ember válaszol. – Habenicht János. – Hátam mögött a német nyelvben járatos kolléga felszisszen, s csak úgy foga között mondja. – Ez aztán a sors iróniája. Csak később mondja el, a név lényegében azt fejezi ki, hogy viselőjének semmije nincsen. (H. Gy. Haraszi Gyula – szerk.)

Nagy Géza

Az elmúlt években a falu számos előadáson, kiállításon és emlékmű-átadáson emlékezett már meg a tragédiáról. Könyveket is adtak ki, jó párat az akkori eseményekről. Ezért úgy gondoltuk, hogy emlékkönyvünk a mi emlékeinket, a csicsóiakét teszi közzé szakmai leírás helyett. Fogadják szeretettel a csicsóiak, a mi emlékeinket, tisztelegve a falu akkor élő lakosainak.

A képet Simonné Szabó Margit bocsátotta rendelkezésünkre.

Így emlékezünk mi a falunkat, életünket alakító nagy árvízről

A nagy vízre emlékezünk

Az 1965-ös árvíz 40. évfordulóján a Csallóköz szerkesztősége *Szüllő Gyulával* beszélgetett. Szüllő Gyula az EFSZ gépésze volt, az árvíz alatt a HNB elnöke és az árvízvédelmi bizottság elnöke.

A beszélgetést szlovák nyelven jelentették meg. Lefordítottuk magyarra.

Csicsó a komáromi járás jellegzetes faluja. Modern, nyugodt. Az ember nehezen tudja elképzelni, hogy a falu és lakói 1965. június 17-én a XX. század legpusztítóbb árvízének voltak tanúi a valamikori Csehszlovákiában.

Először Pathon szakadt át a töltés. Várható volt Csicsón is hasonló forgatókönyv? – Egy órával a szakítás előtt ellenőriztük a töltést. Rögtön a HNB-re érve kaptuk a hírt a gátszakadásról. Ez 1965. június 17-én kb. 10 óra 30 perckor történt. A szakítás után először a környező kanálisok töltődtek fel, majd a víz tovább ömlött Gúta felé. A falut az ár úgy három nap múlva érte el. Csicsón az összes vízbe került, égetetlen vályogtéglából épült ház romba dőlt. A gátszakadás után nyomban földet kezdtünk hordani a töltésre, homokzsákokat szórtunk a mederbe, de mindez nem segített, mert a töltés egyre csak süllyedt, szakadt tovább. A szakításon keresztül pontonhidat építettek, hogy átjárható legyen, és nagy teherautókkal köveket hordtak bele. Kb. 14 nap után sikerült megállítani a vizet.

Kb. milyen magasra ért a víz? – A szakértők nem tudták felbecsülni, milyen magasra lesz a falu elárasztva. A kiürítéskor voltak, akik nem akarták elhagyni az otthonukat, mert meg voltak győződve arról, hogy őket nem éri el a víz. És valóban, voltak helyek, ahol még 10 cm sem volt. Az egész falu víz alá került, kivéve a templomok, a községháza és a kocsmák környékét.

Említette az evakuálást. – A Komáromi Járási Nemzeti Bizottság szervezte. Abban az időben a falunak mintegy 1600 lakosa volt, ebből cca. 1500-at buszokkal szállítottak Udvardra vagy Tallósra. Voltak, akik rokonokhoz mentek.

Milyen következményei voltak az árvíznek Csicsón? – A faluban akkor 430 ház volt, ebből 170 teljesen megsemmisült. Nem mindegyik dőlt azonnal össze, sok ház akkor adta meg magát, amikor a víz a vályogtégla-sor szintjét elérte. Az árvíz után a házakat már jó minőségű anyagból építették. Az árvíz előtt nem voltak aszfaltutak, utána kicserélték az elektromos vezetékeket, és kiépült a vízvezeték-hálózat. A legnagyobb segítséget a kladnoi járásból és Havlíčkův Brodból kaptuk. Szinte hihetetlen volt a segítség, szolidaritás mértéke, amelyet hozzájuk hasonlóan az állam is nyújtott.

Abban az időben a helyi szövetkezetben dolgozott ... – A csicsói EFSZ 1400 hektáron gazdálkodott, és ténylegesen termés nélkül maradtunk. A szarvasmarha-állományt Szenicére evakuáltuk, a sertéseket teherautókkal szállították el. A mai napig nem tudjuk elhinni, hogy az állatállományunk az utolsó darabig visszatért. A víz csak a kacsáknak nem okozott gondot.

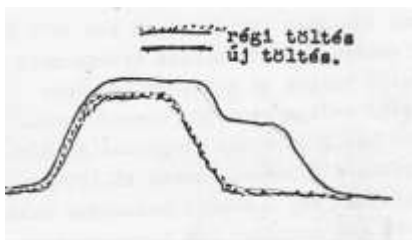
Milyen volt az árvíz után a visszaállás az életbe? – Amint apadt a víz, az emberek fokozatosan jöttek haza. Július végére tért vissza az élet a normális kerékvágásba: eltakarították a romokat, a katonák megkezdték a fertőtlenítést. Nagyon jól meg volt szervezve a kiépítés: helybe jöttek a biztosítók és egyesével kiszámolták a kártérítési összegeket. A faluban székelte a komáromi építkezési hivatal képviselője, és tervező is volt itt. Szerencsére 1965 óta a Duna nem veszélyeztetett bennünket közvetlen.

(fordította Nagy Amália)

A csicsói 1965-ös árvíz története

Az 1965-ös év sok vízzel, csapadékkal köszöntött be. Az előző évek szárazsága után szokatlan volt a sok eső, víz. A tavasz kisebb szünetekkel borongós, vizenyős volt. A parókia-építésünk márciusban, áprilisban még az időjárástól függetlenül zavartalanul folyhatott, de a május már állandóan szakadó esővel volt teljes. Sár és sár. Április 15-től kezdve június 5-ig. A Duna vízállása közben magas volt, majd igen magas lett, a töltések állandóan vízben áztak. Ausztriában már januárban áradásokat s árvizeket jelentettek, s a szokatlanul sok hó és eső következtében a Duna vízállása folytonosan igen magas lett. Június 1-től kezdve már a töltések II. fokú őrizésére került sor. Június 13-tól kezdve pedig III. fokú árvédelmet rendeltek el. A gátat állandóan őrizni kellett. Nappal 10, éjjel 20 személy volt kirendelve. Most már mindenki a Dunáról beszélt, a magas víz volt a téma. Nem az árvíztől való félelem miatt, mert azt senki sem tartotta nálunk lehetségesnek, hiszen a mi töltés-szakaszunk a legerősebb, 1955-ben lényegesen megerősítették. S hogyan is eshetne meg olyan, mint amire csak a legöregebbek emlékeztek, az 1899-es nagy árvíz. Arról beszéltek, hogy hol, mit csinálnak, hol szakíthat, ahol valamikor árvíz is volt stb. Június 14-én kíváncsiságból végigmentem a Kolozsnéma-Keszi töltésszakaszon, amelyet általában mindenki a leggyengébbnek ítélte, kritikusanak mondott. Valóban a töltés, amely még a régi császári és királyi állapotban volt, olyan átázott, süppedős volt, hogy a motorkerék csak nehezen haladt rajta, koronájáig érő vízben állta a Duna nyomását. Egypáran buzgárok ellen védekeztek, homokzsákokat rakva a buzgárok köré. Félelmetesen csend volt mindenütt. Csak a töltéserősítő gépek dübörgése hallatszott át a Duna túloldaláról. A keszi szivattyúnál 60-70 ember összeverődve tanácskozott és nézte a vizet. Az 1954-es árszint-

jelzés alatt még 10-11 cm hiányzott. A határban sehol egy ember, mindenki a faluban tartózkodott. A munkások sem mentek az idegenben levő munkájuk után. Számunkra megnyugtató volt, hogy

1954 után a töltést Szaptól Kolozsémáig lényegesen megerősítették. 60 cm-rel megemelték, 1m-rel kiszélesítették, és a belső oldalon széles padkát képeztek ki. A víz azonban félelmetes volt, ahogy hömpölygött az ártérben is. Az is aggasztó volt, hogy a pathi-izsai gátszakadás – június 15-én történt, elöntve a Komárom, Párkány, Ógyalla közti háromszöget – a vízállást semmit sem csökkentette. Pedig azt hitte mindenki, hogy szakítás esetén a többi szakasz automatikusan felszabadul a víznyomás alól. Az áradó Duna úgy látszik, hogy a fél országot is képes elönteni.

A védelmet az illetékes községek Helyi Nemzeti Bizottságai (MNV-Miestny Národný Výbor) látták el. Tudásuk és lehetőségeik szerint

intézkedtek. Embereket rendeltek ki lapáttal, pár traktort földdel megrakva, s egy-egy átfutó motorbiciklis segédgátórt. Június 15-16-i éjjel jómagam is őrségben voltam a töltés mellett. Az erecsi rámpától a hosszúklábi örvényig figyeltük a buzgárokat. Itt-ott ceruzavékonyosságú szivárgást észleltünk. Néha egy-egy motorbiciklis hírvívó haladt át, és kérdésünkre jelentette, hogy a szivattyú mércéjén 802 cm a vízállás és lassan tovább emelkedik. Gönyűnél ugyanekkor 786 cm volt. Azt is

beszélték, hogy Varjasnál a buzgár egész homokzsákokat dobott fel 5 méterre. Mi nyugodtak voltunk, mert a töltésből még 1 méter szárazon volt. Bizalommal nézte mindenki a töltést, latolgatták, hol szakadhat át.

1965. június 17-én csütörtökön délelőtt 10 óra után aztán futótűzként terjedt a hír, hogy a ladacsi rámpánál (a csicsói szivattyútól kb.1 km-rel feljebb) szakított. Egyelőre hihetetlenül hangzott, hogy a legerősebb szakasznál szakadt át a töltés, de pillanatok alatt megbolydult a falu. Tájékozatlanul, tudatlanul, tapasztalatlanul sopánkodott mindenki, érezve, hogy katasztrófa előtt állunk. A hangszórókba neveket olvastak, hogy azonnal, sürgősen jelentkezzenek az Egységes Földműves Szövetkezet (JRD-Jednotné Roľnícke Družstvo) telepen állatok evakuálására. Helikopter zúgott el felettünk és visszakanyarodott a szakítás felé. Rövidesen óriási teherautók lepték el a falut, hogy az RSD (Roľnícke Spotrebiteľské Družstvo, aztán ebből lett Poľnohospodársky Nákupný Závod, vagyis terményfelvevő üzem volt) és a Jednota (Jednota Fogyasztási Szövetkezet) raktárait, valamint a JRD istállóit ürítsék. Autóoszlopok félnapszám álltak, várva a rakodási és eligazítási intézkedésekre. Közben már Kulcsodról állatokkal rakott autók haladtak át a községen. A hangszórók már ötpercenként szóltak. Állandóan kerestek, hívtak valakit, és szólították fel a lakosságot: „A helyzet igen komoly, a lakosság hagyja el a községet!” Autóbuszok várakoztak a buszmegállónál. A fejvesztettség nőttön-nőtt.

Senki nem tudta, illetve az illetékesek sem tudták milyen veszélyben vannak, mire számíthatnak. Mindenki hivatkozott valamire, mérnöki véleményekre, egyéni elképzelésre. Most már 3 méteres vizet említettek, s az emberek tétlenül, megbűvölve álltak, tétován jöttek-mentek. A JRD állatait Kécsre hajtották. Azt gondolták, ott jó helyen lesznek. Végül kételtű járművekkel kellett őket továbbmenteni. Magánháztartások disznóit, teheneit szedték össze, szállították el.

A helikopterek most már csapatostól köröztek. A hangszórók nyomatékosan szólították a falu lakosságát: Mindenkinek el kell hagynia a falut! 20 kijelölt személy marad a végére, akiket majd motorcsónakkal visznek el. A pusztulás biztos, a falut kiüritik, senki azután ne számítson segítségre. Az emberek, többszöri, szakadatlan felhívásra, ki-ki egyéni érzését követte. Mentéshez kezdett, majd abbahagyta. „Hova, mivel, miért?” A legfontosabb gondolata lett általában mindenkinek az „apró állatkák”. A baromfiakat padlásra vitték eleséggel és vízzel. Az ajtókat utána jól bezárták. Ingóságot asztalokra, padlásra, vagy oda se. Volt, aki pár holmit a Felső utcára hozott fel. Fantasztikus volt a naiv tudatlanság, tétova kapkodás. Estefelé már sokan váraoztak a menekítő autókra. Kis motyóval, gumicsizmában, általában rossz ruhában. A csütörtök este sötétségébe az egymástól alig mozdulható autó-óriások fényszórói vakítottak, kipufogások terjengtek, autódudák szóltak. S közben eleredt az eső. Az MNV előtt óriási néptömeg. Feliratkoztak a menekülésre, és találomra keresték a kocsit, hova szálljanak fel. Egyik Gellérre, másik Dunaszerdahelyre, vonatállomásra, Udvardra, Tallósra vitte őket. Búcsúzkodás, kapkodás, sírás. A búcsúzkodók összeroppanva menekültek, s később újsághirdetés útján szedték össze a családtagjaikat.

- Az asszonyokat a kisgyermekkel már június 11-12-én elszállították, egyelőre Tanyra, ott magánházaknál helyezték el őket. 18-án azonban a tanyiakat is elvitték, éjjel, éjfélkor riasztva vitték őket az állomásra, hogy vasúton szállítsák tovább. Volt gyermek, aki az éjjeli zűrzavarban időlegesen elsodródott a szállítmánytól. A menekültek nagy része később amint lehetett, a tiltó ellenőrzést kikerülve visszatért vagy a sértetlenül maradt otthonába vagy rokonokhoz szükség-lakásba. A gyermekeket a nyárra táborba tömörítették. Jihlavára, Hradec Královéba stb.

Volt, akit semmi nem izgatott, egykedvűen nézte a TV-ben játszott valamilyen katona-filmet. Volt, aki utólagosan észbe kapott, s az éjszakában biciklin, kis kézikocsin tolvaj menekítette magasabbra a holmiját. A falu kiürült. A gyermekeket már előzőleg elvitték, s csütörtök éjjel a lakosság zöme elmenekült. Csendőrök járták most már a házakat, kit-kit felszólítva, hogy azonnal meneküljön. Sejtelmes éjszaka borult a községre, csak az ügyeletlen szólt állandóan a telefon, s a cigarettájukat gyújtották egyikről a másikra. Síri csend, de mindenki tudta, hogy már nem messze folyik a végzetes víz.

A péntek reggel a falut még sértetlenül találta. Víz sehol. Van, aki látta, hogy Kulcsod felé már szín víz van. Kulcsodról rémhírek terjedtek, hogy az ár a községet telibe találta, az embereknek idejük sem volt, hogy a házukból kijöjjenek, az árvíz álló szálfákat visz. Így a még kitartók és fogadkozók is menekültek Csicsóról. Most már katonai kételtűek vitték a népet. Áram már nem volt, így a járművek érkezését, indulását a római katolikus templom harangjának félreverésével jelezték. A csendőrök szinte kényszerítőleg léptek fel. Pénteken délben már megtelt a kastély előtti tó, és már az Országút (Fő utca) egész hosszában folyt át a víz Tontulra. A menekülőök bokáig vízben gázolva mentek ki a bérityei kanyarig az ott várakozó autókhoz, mert közben a Füssi-híd is beszakadt. Éppen Nagy Elekné hajtott át rajta, biciklijénél fogva húzták ki. A község teljesen kihalt, embert nem lehetett látni. Még párszor felsivített a kételtű jármű éles, többhangú szirénája, itt van még az utolsó alkalom, azután kiürült a falu. Az MNV is evakuált. A péntek este a csekélyszámú itt maradók tájékoztatóval telt el. Kiderült, hogy kis csoportok már tutajt készítettek, és a végsőkig maradnak. Víz, élelmet, orvosságot tartalékolnak, a lehetőségeket, a vízmagasságot, a menekülés módját stb. latolgatták. Többek ismerték az idősek beszámolójából az 1899-es árvíz lefolyását. Hol volt víz, mi maradt szárazon. A töltés biztos menekülési

támpont, csak oda kell eljutni. A reményekbe aggodalom is vegyült, mert 1899-ben 7 méteres víz szakította át a gátar, s a Duna medre most kotrás hiányában egyébként is egy méterrel magasabban fekszik. Az elhagyatottság is aggasztólag hatott. A víztől azonban nem kell félni, csak az egészség meg ne rendüljön. Ezért valóban erősítettük magunkat, maradtunk. A fiamat sem akartam megfosztani az életre szóló élménytől, jó úszó, a víztől nem félt, őt is visszatartottam. Feleségemet, hogy eleget tegyünk részben a felhívásnak, csütörtök este elmenekítettük, Gellére vitték többedmagával. Társaságban jó erős tutajt készítettünk, de már tudtuk, erre nem lesz szükség. Az árvíz az 1899-es „recept” szerint fog lezajlani. Feljön Bödök József háza sarkáig (Alsó és Felső utca kereszteződése), az ott levő akácfánál kötötték ki annak idején a pionírok (a hadsereg számára utat készítő alakulatok, utászok katonái) a vasladikjaikat (pontonjaikat). A falu ugyan 3 szigetre esik, de a régi falu szárazon marad. Csicsó és Keszegfalva között több méter szintkülönbség van, itt a víz meg nem áll.

- Csicsó az Alsó-Csallóköz hegye, a mi vizeink természetes úton, Keszegfalván keresztül folynak ki a Vágba. A víz itt nem áll meg. Ha nálunk a templomküszöb vízbe kerül, akkor Keszegfalván már a töltés felett 2 méteres víznek kell lenni.

A víz azonban lassan, de biztosan másfél centiméterrel emelkedett óránként. Az izgalom egy percre sem szűnt. Péntek este a mozi környéke (a mai tűzoltószertár környéke) már megtelt vízzel, s a Tontulon a házak már vízben álltak. Mindenkinek volt mércéje, amin az áradást mérte. Legbiztosabb mércéjük azonban azoknak volt, akik a mélyebben fekvő házaikból az iskolába (református iskola, zárda) hurcolkodtak fel. Liska Károly étlen, megrendülten jelentette: „Az előbb mikor bent voltam, még a felső lépcsőfok száraz volt, most meg már centi víz van rajta.” (Háza a Vida tónál volt, arról beszélt) Fürdőkádból hevenyészett

alkalmatosságokkal közlekedtek már. Péntek éjjelre vigyázó-szolgálatot szerveztünk magunk között, ki tudja, esetleg a falu alatt is szakíthat, mert a Duna szintje a szakítás után is mindössze 30 cm-t esett.

Szombat reggelre kialakult az árvízi kép. A víz még mindig emelkedett, pedig már tenger volt a falu körül. A víz a szakítástól a régi Szakajtás körtöltésétől terelve, Kulcsod, Csilizradvány és Izsap irányába fordult. Innen a vasúti töltés mellett Nemesócsa és Tany irányába folyt. A toronyból (református templom tornya) kinézve csak zöld fákat és vizet látni. Nemesócsa felé tengernyi nyílt víz. A maradottak előjöttek, megtudták, hogy Snoha doktor is maradt. Ez jó hír volt számunkra. Az iparszövetkezet („podnik”), a plébánia udvarára többen is menekültek, s az asszonyok főznek is majd. Ladikkal jönnek majd értünk ebédkor, mert Fehérváry Sándor asztalos közben deszkából már ladikot is gyártott. A falu a front hangulatát tükrözte. Kihaltság, bezárt, elhagyott udvarok,

házak, szűkölő vagy hangtalan kutyák, macskák, riadt mezei nyulak, sőt őzek is jöttek a faluba. Az irodában (HNB) iratcsomók, össze-vissza székek, fotelok, lábosban

kávézacc és tömérdek cigarettacsikk. A maradottak kisebb csoportokba tömörültek. A kaszárnya biztonságát mintegy 20-an keresték meg. A plébánia épületében 3 család húzódott meg. Az iparszövetkezet műhelyeibe több család menekült, s egyéb helyeken is többen, csoportosan aludtak, töltötték az időt. Maradtak öregek, gyermekek, férfiak, nők. Mikor dr. Snoha összeíratta a maradottakat, 86-os létszámot

tettünk ki. Az iparszövetkezet udvarán azonnal csónakokat készítettek. A plébánia udvarán katlanokban főzni kezdtek. Az irányítást Snoha doktor vállalta, aki az egyetlen kapcsolt telefonon Komárommal értekezett, azonnal csónakokat és az állatoknak eleséget akar. A JRD-telepen az ezrével padlásra zárt baromfiak etetése, hőségben való itatása jelentett nagy gondot. De semmit nem kapott. Az esetleges további evakuálókat hajlandók elvinni, állatokat menekíteni. Jöttek is többszörösen szovjet, magyar, csehszlovák katonai kétélttűek, melyeken elszállították a marhákat Kécsről és a rengeteg tyúkot a JRD telepről, a cickeházi farmról. Az idősebbek többszöri unszólásra sem voltak hajlandók elhagyni a falut. Az iparszövetkezetnél Domonkos Imre, Papp Dénes házánál idős Papp Dénes, Mészáros Kálmán (az idősebb), idős Kustyán József, (mindannyian idős emberek, 8-15 évesként átérték az 1899-es árvizet) hasonlították a régi és az új árvizet. Közben a víz szintje még emelkedett, s Tontulról házak dőltenek moraja, cserepek hullása jelezte a víz munkáját. A hangulat, biztonság érzése állandóan hullámozott. Az én egyetlen tranzisztoros rádióm, amellyel híreket foghattunk, újabb 60 cm-es bécsi áradást jelzett. El sem mertem mondani, tovább rontani a hangulatot. Féltünk az ennél is nagyobb vízmagasságtól, az újabb közvetlen szakítástól, attól, hogy hatóságilag telepítenek ki minket. Csoportok alakultak, akik a bezárt állatokat engedték ki a szabadba. Munka volt a lelakatolt, bedrótozott ajtókat kinyitni. Magánházaknál ifj. Papp Dénes, Mészáros Kálmán (a fiatalabb), Barthalos Lajos, ifj. Domonkos Imre, Kollár Géza gondozták rendszeresen az elárvult baromfiakat, itt felejtett disznókat. A plébánia udvarán főztek, hogy ne maradjunk meleg étel nélkül. Előbb szívességből, önzetlenül, a saját készletükből. Fehérváry Sándorné, Misákné asszony (a harangozó), Nagy Eszter, Tokarikné, Wolfné asszonyok. Később a konyha szükségből, folytonosságból főzött, viselve az önzetlenség, szeretetteljesség

kellemetlen következményeit. A konyha két hétig működött, 60-120 személyt látott el. Közben a telefon romlott el, s Nagy Dénesnek kellett Füssre csónakkal kiszállni, vonalat javítani. A helikopterek meg zúgtak, zúgtak. Egy le is szállt a Vörösdombon, Nagy Vince háza előtt, s felajánlotta, hogy hat személyt elvisz. Megnyugtattuk őket, hogy nálunk semmi baj nincs, menjenek Kulcsodra, az ottaniakról semmit sem tudunk. Közben Nemes Pál már járt a szakításnál. Az Erecsi úton még kis vízzel kijutott, s a töltésen felment a szakításig. A víz kint-bent egy szintben van, rohan ki a mintegy 100 méteres résen. A töltésen katonák vannak. A régi Szakajtásnál csak sekély víz van, így tudtunk meg többet a helyzetünkről.

- És tudtunk meg többet a környező falvokról. Füssön aránylag nagyobb a víz, mint nálunk. A Fő utca egy része van csak kint a templom körül. Kesziről is jöttek már hírek. Ott vannak 6 méteres vizek is, s csak a templom környéke száraz. Kulcsodon is, onnan jöttek az első vad hírek, hasonló a helyzet. A templom és a Fő utca száraz. A régi vadvizek alatti építmények tehát mindenütt állnak háborítatlanul. Lassan fény derült a szakítás körülményeire is. A kulcsodi szakasz is megerősített töltés volt, azért a védelmével nem igen törődtek. Egypár idős ember csellengett a töltésen, s a hirtelen támadt és növekvő töltésoldali

buzgárt nem tudták körülkeríteni, sőt segítséget sem tudtak kérni. A töltést 1955-ben homokos szerkezetű földből erősítették meg, s ezért hirtelen szakadt be a töltés. Állítólag az öröket is menteni kellett. Az ár

hirtelen gyorsan rést nyitott magának, noha előtte nagy fákkal benőtt 1000 méter szélességű ártér fékezte a kiömlést. Mikor öt napjára nekem is módom volt megtekinteni, azon csodálkoztam, hogy hogyan tudott olyan kis résen kitódulni annyi víz.

A Vörösdomb környékére csak most kezd betörni a víz. Hol elfolyik, hol visszafolyik a víz. A víz még mindig emelkedik. „Valahol fogják ezt a vizet.” – vélekedtek. A vasúti töltés tartja. Nagymegyernél, Nemesócsánál, Gútánál gátakat emelnek, jöttek a hírek. A szombat este általános hurcolkodással telt el. Volt, aki ahogy jött a víz, úgy hurcolkodott előtte. Liska Károly (Vida tó), Bödők Károly és Domonkos Imre (Kertalja), Szabó Kálmán (Országút), Bödők Sándor (Alsó utca) és mások. A református iskola, zárda és más helyek teltek meg mentett holmival. A faluban már csak magas traktorokkal lehetett az egyik szigetről a másikra átmenni. Bödők József háza sarkától a kultúrház sarkáig (a mai kultúrház helyén volt, könyvtárral) víz volt, a tűzoltószertár (a zárdához épített új óvoda hátsó részének a helyén állt) kulcslyukig merült benne, a tontuli házak ablakain befolyt. Szárazon maradt a református templom az Árokháttal,

egy szigetet képezve, a római katolikus templom környéke a Felső utcával és a községház utcájával másik szigetet alkotva, és a doktorlakás parányi szigeten állva.

Az autóbusszmegálló (akkor és sokáig egyetlen, helye a mai iskola előtt volt), a kastélyudvar tocsogó vízbe került. Egyéb helyeken igen mély víz volt. Alsó faluban az Alsó utca kanális felőli oldalán a kertek kerültek víz

alá, Mészáros Kálmánék házatól (Alsó utca 220. házszám) lejjebb a 30-40 házról csak pár maradt foghíjasan. A kaszárnya környéke, Új-Csicsó 20-30 centis víz alá került. Összedőlt mintegy 150 ház. Igen sok megrongálódott, falak megrepedtek, padlók felpuffadtak.

Vasárnap tetőzött a víz. 20 cm-rel lepte el a Mészáros Kálmán háza előtti 1899-es árszintkövet, amit a falu akkori végén helyeztek el. (Ez a kő sokáig, egy-két évtizeddel ezelőttig megvolt. Útépítő munkások dobták be és temették el egy gödörbe. Az 1965-ös árvíz szintjelző köve viszont még a mai napig megvan ezen a helyen. A képen.) Most is itt végződik a falu, mert a további részek javarészt megsemmisültek. Mély csend volt a faluban. Csónakon végigjártuk a római katolikus templomtól indulva az újabb falut. Végigcsónakáztunk a kerteken át (Felső utca kanális felőli oldalán) a kastély előtti hídroz, innen az út tetején a beomlott Füssi-hídig. Innen a rohanó vízü kanálison ragadott bennünket az ár Kolozsnéma felé, s Tontulon az elöntött utcákon vissza a templom felé. A látvány megdöbbenő. Beomlott házfalak, kettétört háztetők, kitárulkozott szobák, éléskamrák, padlásra menekült kutyák, macskák, baromfiak, úszó és mindent beterítő vágott fa, recsegés-

ropogás tették döbbenetessé a látványt. Sajátságosan az első falak mind kidőltek, a közfalak tartották időlegesen a billent tetőket. A szobákban szinte kivétel nélkül magassfényű,

furnéros bútorok, jól felszerelt éléskamrák, több helyen radiátoros fűtés, vízvezeték. Rengeteg drága holmi. Szép gyümölcsfák, vas díszkerítések, csempék, tv-antennák, fotelek pusztulása tette hatalmasá a kártételt. Legalább 10 év szorgalma, takarékosága, vasárnapok munkájának az

eredménye pusztult el a vízben. A házak dőltekben tanúskodtak a gyors település-alapításról. A csinos, városias jellegű, nemesvakolatú-brizolitos, emelt homlokzatú házak javarésze vályogból épült.

1950-ben, amikor a nagymegyeri járás (Csicsó akkor odatartozott) házhelyeket juttatott, elfogadták a mély fekvésű telkeket, és nyomban megindult az építkezés. Előbb szoba-konyha, majd a folyosóból átalakított szoba elé újabb csukott folyosó, újabb toldalékkal alakított sátortető. Közben az utcák emelkedtek, töltődtek és a házak mindinkább visszamaradtak. A születési hibák – vékony betonlap, vályogfal, többször toldott tető – most lettek nyilvánvalók. A belső berendezés messze felülmúlta a házak értékét. Igaz, az 1950-es években, mikor a JRD-telepeket is építették, cementet, téglát a kereskedésben alig lehetett kapni. A később épített téglá- vagy blokkházak sikeresen állták az árvizet. Megdöbbenő azonban, mennyi korszerű bútor, drága holmi ment tönkre. Voltak házak, ahol nagy értékű kelengye, fehérneműk kerültek a vízbe, sőt pénz, bankjegyek, betétkönyvek.

Vasárnap délután érkeztek vissza a faluba Livinka és Riedlmayer elvtársak, akik az állatok menekítésével, elszállításával voltak elfoglalva. Lassan folytatódott az elszigetelt élet. Most már több idő volt rá, hogy latolgassuk a lehetőségeket. A víz már alig emelkedett, szilárdan tartotta

magát. Többen fellélegeztek és nyugodtabban vettek magukhoz táplálékot, mikor látták, hogy a két téglasor fölött levő vályogfal nem merül vízbe. A további napok egyhangúan morzsolódtak. Bödők László és

Mészáros Dezső társaságában megnéztük a pár napos szakítást. A víz tényleg nagy erővel rohan a résen kint és bent egyszinten, s katonai pontonok álltak készenlétben az eltömési

munkákhoz. A rádió említette, hogy a résen percnként 1000 köbméter víz zúdul ki, és a tömési munkáktól függ, hogy Komárom megmenekül-e az egyébként biztos megmerüléstől. Utunkon visszafelé az eressi rámpánál találkoztunk a JRD vezetőségével, tagjaik Udvardról, Újvárról, Galántán, Dunaszerdahelyen keresztül, majd onnan vissza Gútán, Keszegfalván, Komáromon át érkeztek Csicsó alá. Teljes létszámban voltak, elnök, könyvelő, agronómus, brigádvezető. Nyilván a közvagyon mentésén fáradoztak valahol. Kalandos útjukat kedélyesen fogták fel, megnyugodva abban, hogy „szerencse, hogy van szerencse”. Bödők Géza pár nappal előtte már volt itthon Nagymegyerről egy zöld, lomha csónakon pár társával hazaevezve. Visszaújtján ő vitte az első leveleket a külső világba, és kézbesítette is őket.

- A víz hétfőn, ötödik napon érte el a tetőfokát, 20 cm-rel meghaladva az 1899-es szintet, a Mészáros Kálmán előtt elhelyezett emlékkő jelét. A református templom küszöbjéig még kb.80 cm volt szárazon, a római katolikus templom mintegy 30 centivel alacsonyabban fekszik, szintén száraz. A nagy vízmérték mindent pompásan kimutatott. Híre jött, hogy Nagymegyert körülkerítették és

megmentették, Nemesócsánál is tartják a vizet, Gútánál nyúlgátakat emeltek. Amikor azonban a víz Keszegfalva és Gúta irányába utat nyert, azonnal apadás volt észlelhető.

A víz egy hét után lassan apadni kezdett. Óriási erővel dolgoztak a szakítás eltömésén. Az elrekesztő műveletek először igen vontatottan mentek. Több tervet készítettek az eltömésre, de a hely igen rossz volt, az ártérben utat kellett robbantani a besüllyesztendő uszályok előtt. Katonaság hidat vert a résben, és mintegy 1000 óriási autó 2 héten keresztül hordta a követ Dévényből Nagyszombat környékéről és a kikötött uszályokból. A rés előtt nagy karéjban töltést hánytak kövekből, s 8-10 nagy uszályt robbantottak be a körtöltésbe. Így szűnt meg a belső vizek táplálása, s így menekedett meg Komárom az árvíztől. De a rés még tátongott, azért további sürgős töltésmunkára volt szükség.

Ez időben Medvéről Pozsony két óra alatt elérhető lett, Galántára, Udvardra utazók is egy nap alatt megjárhatták az utat. Ekecsre menetrendszerűen hordták ki a traktorok az utazókat a vízen keresztül. Eleinte zavartalan volt az utazás, később csendőrök gátolták. Medvénél papirost kellett felmutatni a bejövetelnél. Óriási autópark létesült itt, teherautókat vezényeltek ide az egész országból. Ezekben a napokban már nagy volt a jövés-menés. A konyha sokszor 100-120 személyt látott el étellel. A legtöbbje hazajövet után már távozott is, mert már vagy munkában volt valahol, vagy hírt, ruhát vitt a menekült hozzátartozóknak. Így bő ismereteink voltak a menekültekről, és ők is tudhatták már a szomorú valóságot. Egyhangúan teltek a napok, kialakult

a napirend. Állatok etetése, gondozása, a lehetőséghez képest még menteni, amit lehet. A pénz ezidőben felesleges holmi lett. Ruck borbély otthonról élelmezte magát, húsért folyamodott a konyhához, ott vágta néha disznót, borjút. Snoha doktor állítólag azzal utasította vissza a kérelmet, hogy nem lehet, mert Ruck borbély pénzért nyír, borotvál, itt pedig most kommunizmus van.

Közben a nyár is megérkezett, a vizek zöldültek, pálltak. A vízben való gázolástól kiütések keletkeztek, de nem lett senki beteg, leszámítva Szikonya Károlyt. Őt vakbél-fájdalmakkal küldték Nagymegyeren keresztül csónakon a dunaszerdahelyi kórházba.

Július 1-én új korszak kezdődött az árvízi helyzetben. Az MNV vette át hivatalosan is a község irányítását, s az MNV előtt nagygyűlésen ismertették a további irányelveket. A csendőrség részéről is szép beszédben figyelmeztették a népet az egészségügyi rendszabályokra, ismertették az utazási lehetőségeket, s azt, hogy tovább a Jednota fog főzetni a vendéglőben (Felső utca), és minden jelentkező kap ebédet. Ez a konyha névvel és a község pecsétjével kiállított cédula ellenében minden halandónak ízletes ebéddel szolgált. Először Mészáros Pálné és Győri Mária főztek, később pedig többen – Baross Erzsébet, Misák Károlyné, Peredi Terézia – mert a létszám állandóan növekedett. Ez az étkeztetés egy hétig tartott. Utána már csak a munkaviszonyban levők kaptak ellátást. Később ez is megszűnt, csak a JRD főzetett saját munkásainak.

- Most már általában otthon kosztol mindenki a régi és újabb készleteiből. A főzés nehézkesen megy, mert alig maradt valakinek kertje, zöldsége. A zöldségek, gyümölcsfák nagyrészt kipusztultak. A cseresznyék kisebb vízben is elpusztulnak. Meggy, dió valamivel többet bírt.

A szakítást július 4-én sikeresen betömték, az apadás most már gyorsabb lett. A falu szétszakított részei ismét száraz lábbal voltak

járhatók, csak a mélyebb részekben állt még csónakázható víz, amíg a vizek maguktól el nem folytak. Közben már működni kezdett a postahivatal, a Jednota, s a Füssi-hidat is szükséghíddal pótolták. A legtöbben már hazajöttek, s a falu új reményekkel igyekszik nekikezdeni az új község alapításának.

- A község áruellátása egy hónap eltelte után kezdődött. Előbb óriási kétéltű katonai járművekkel hoztak a kocsmába sört, az üzletbe lisztet, sót, cukrot. Előbb Komáromból a töltésen, Erecsen keresztül jöttek be, azután teherautók, és legutóbb már Füssön keresztül. Nagy víz van még a füssi temetőnél, ott az új utat és a hidat a réginél 60 cm-rel mélyebben építették ki.

Az árvíz óriási anyagi és lelki változásokat idézett elő. Rengeteg kár, évek munkájának gyümölcse pusztult el. A kárvallottak az első tudomásulvételt egykedvűen viselték el, de később annál nagyobb lett a lelki hatás. Mogorvák, ridegek, cinikusak lettek. Most már minden a kártalanítástól függ. Milyen lesz a kibontakozás? A legvérmesebb elvárások és letargikus lemondás között hányódnak az emberek már második hónapja. Gyanakvóvá, önmagukban meghasonlottá, ingerlékennyé váltak. Elég egy szó, és máris ellenségekké lettek az egykori barátok. A súrlódások, okolódások, rágalmazások gyakoriak. „Mért menekült?” „Miért nem menekült?” A legkisebb vélelem is ok az összetűzésre. Sok megnemértést szül az is, hogy a családok, testvérek összekényszerültek, s gyerekek, asszonyok, különböző szokások miatt sok az összezördülés. Sok idő kell hozzá, hogy a lelki egyensúly ismét helyreálljon. Külsőleg is kiütözik a belső fájdalom és a meghasonlottság. Mosatlan, szakadt munkaruhákban, gumicsizmában járnak sokan hétköznap, vasárnap. Érdektelen tömegjellegűvé váltak az emberek, pedig belül az érzékek túlhajszoltan reagálnak. Óriási

méltánytalanságnak érzi a legtöbbje a kárszenvedést, és ebből világfájdalomból csak a 100%-os jóvátétel mentheti ki a lelkeket.

A határ teljes ezévi pusztulását idézte elő az árvíz. 1899-ben a szeptember 20-i árvíz előtt learattak és elcsépeltek, még az érett, vízbekerült kukoricát is utólagosan leszedték, sőt vetettek is, most pedig minden tönkrement. Kalászosok és kapásnövények egyaránt. A vetőmagot, az állatokat újjakkal kell pótolni. A kár felbecsülhetetlen. A mezei vadállomány valószínűleg teljesen kipusztult. Őzek, nyulak, fácánok, foglyok. A szúnyogok viszont olyan tömegesen fejlődtek ki, hogy tölcserbe verődve füstfelhőnek tűntek. Később, pár hét alatt ez a jelenség megszűnt. A varangyos békák mindent elleptek, mennyiségük pár napig az egyiptomi csapás mérvével ért fel. A gémekek, gólyák, vízi szárnyasok igen elszaporodtak.

Lassan már mindenki itthon van, vagy itthon volt. Mind több és több gyermek is itthon van, bár a hatóság még most is tiltja a hazahozatalukat. Szép helyeken, bőkezűen gondoskodnak róluk. Csicsót még mindig nem szabadították fel az utazási tilalom alól.

- A hazajötteknek alig adódik munkaalkalom. A JRD részére 20-an Csehországba szénakaszálásra mentek pár hétre. Itthon alig van munka. Azért többen másutt munkába kapcsolódtak, de aztán mégis általában hazajöttek. Eleinte hangoztatták, hogy Csicsón az idén az iskola sem nyit ki, a gyermekeket egészségügyi okokból távol tartják, de már sok gyereket lehet látni a faluban. Az árvíz egészségügyi kihatása nem volt túl jelentős. Eleinte zavartalanul gázolt mindenki, mezítláb vagy rossz gumicsizmákban a vízben, de a víz pár nap alatt pállott lett. Óvakodni kellett az ár vizétől. Lábak kipattogtak, de nagyobb fertőzés vagy járvány nem történt. Nem lett igaz az, amit az elejével rebesgettek, hogy miazmás, fertőző lesz a levegő s emiatt is itt kell hagynia mindenkinek a falut. Eleinte az artézi kút – 240 m mély,

állandóan bőven folyik magától – szolgáltatva 3 falunak is az ivóvizet, utólag azonban fertőzöttnek nyilvánították és használatát eltiltották. Ciszternás autókkal klórozott vizet hoznak Komáromból. Rengeteg baromfi-dögöt kellett elásni, de betegséget nem okoztak.

Katonaság járja a falut és klórmésszel fertőtlenítik az utcákat, kutakat. A kutak környékét csákánnyal kissé körülkapálják, a nyitott kutakba klórmeszet szórnak. Később, mint mondják, a vizet majd kiszívatták. Nagy fertőtlenítő-autó klórmeszes vízzel öntözte végig az utcákat. Az MNV előtt hordószám áll a klórmész, onnét bárki vihet magának.

Az árvíz óriási népvándorlási hullámot váltott ki. Mintegy 40 község lakosságát mozgatta meg, őket szólították fel menekülésre. A csicsóiak Gellérre, Udvarnokra, Dunaszerdahelyre, Tallósra, Eperjesre, Tótmegyerre, Udvardra, Újvárra menekültek. A fogadtatás mindenütt lenyűgözően szívélyes volt. Az állam bőkezűen látta el a menekült-konyhákat. Napi 18 koronát fordított élelmezésre vagy pénzben kiszolgáltatta. Bödők Károly családja pl. maga főzött a menekült-diétából. Az elszállásolás magánházaknál vagy tömegesen iskolákban történt. Néhol szalmán. Az öregekről, betegekről külön gondoskodtak. A menekültek úgy-ahogy megfeleleltek ennek a nagy szeretetnek, de némelyek vissza is éltek vele. Sokan a legrosszabb ruhájukban, gumicsizmásan bizonygatták, hogy ők árvízi menekültek. Sokan mellükön rázogatták az ingüket, hogy csak ez maradt meg. A mentésre, menekülésre is lett volna legalább 24 órai idő! Voltak, akik úgy érezték, nekik minden jogos, mert ők menekülni kényszerültek. Legtöbbje azonban megtartotta szerénységét és természetes magatartását. Így sok barátság is keletkezett menekültek és vendéglátók között. Többen idegenben munkába kapcsolódtak, részt vettek az ottani alkalmakon, ismerkedtek a szokásokkal. Különös élmény volt sokaknak, hogy az

ottaniak hogyan öltözködnek, tartják ünnepeiket, és maguk között összetartásban, megbecsülésben élnek. Volt, aki fogadkozott, hogy ezután

Balról hátsó sor: id.Bödök Vilmos, Nagy Lajos dohányos, rendőr, MUDr. Snoha Štefan, rendőr, Belák Lajos, rendőr, Gógh Károly alsó sor: Livinka Štefan - HNB titkár, Riedlmayerné Belák Margit, Szűcs Rezsőné Fél Ilonka, Mészáros Pál kocsmáros, Mészáros Pálné Bödök Sára, Riedlmayer János, idősebb Győry István cipész, Katona József - Stüll, Szabó Gyula hentes.

ő is felveszi, hordja ünneplő ruháit. A postaszolgálat, fizetések folyósítása ez időben leállt. A menekülteknek 500-500 koronát adtak előleg címén.

Csicsó világhírnévre tett szert. A hírügynökségek azonnal a „Csicsói gátszakadás”-ról beszéltek. A világ tv-szolgálat, rádiója némely rémhírekkel vegyítve tudósította a világot. Nem győztük a távolban élő rokonokat megnyugtatni. Az árvízkárosultak megsegítésére országokra terjedő mozgalmak indultak. Városok vállaltak védnökséget a kártszenvedett falvak felépítése felett. Csicsót Pardubice patronálná. Remény van rá, hogy Csicsó különleges helyzetében, világhírességében valóban hathatós segítséget kap majd. A kárbecslés most vette kezdetét. (Mi, az utókor tudjuk, hogy községünket a legmesszebbmenőig

támogatásban részesítették, főleg Csehországból. Mégis, 2002 nyarán, mikor Csehországot nagy árvíz sújtotta, éppen azok közül tagadták meg néhányan, hogy kis adománnyal ők is segítsenek, akik 1965-ben a legnagyobb segítséget kapták. Mondván: „Mi közöm van hozzá?”)

Sajnos haláleset is történt. Décsi József méhészt (Kertalja) Pozsonyban hirtelen, szívbántalomban meghalt. Azelőtt pedig orvosnál sem járt, egészséges ember volt. Maťašík András esperes temette el Pozsonyban.

Kolozsnémán ugyancsak sok kárt tett az árvíz. Az újabb, mélyebb fekvésű telkeken a vályogházak itt is összedőltek. A lakosság ott azonban túlnyomó részben otthon maradt. Vízzel alá került a Főtér, mintegy 20-30 cm-re. Száraz maradt viszont az Országút és a Fő utca nagy része. A templomok dombja messze kiemelkedett a víz felett. A lakosság ide hordta a holmiját, bútorait, s a templom körül sátrakban, ponyvák alatt tárolta. A református templomban 7 család keresett menedéket, ott is aludtak a padok tetejére rakott szalmazsákokon. A községi hatóság ugyan ki akarta rakni a padokat, még szétfűrészelés árán is, hogy az értékesebb bútoroknak bent raktárt létesíthessenek, de a hívek ellenállása ezt megakadályozta. Kolozsnémán ingóságban alig esett kár, mert a víz elől fokozatosan mindig magasabb helyre mentette a nagyrészt helyben maradt lakosság.

Az élet kezd normalizálódni, az áruellátás bővülni, s a korlátozás ellenére is mind többen és többen utaznak ügyeik intézésére. Annak ellenére, hogy Komáromból még most sem könnyű kiutazni, se belé nem könnyű utazni. A csónakok megfeneklettek, sárban, tocsogóban járkálnak az emberek az összedőlt házak körül. A kárbecslések most folynak, s a pénz ismét visszanyerte tekintélyét. Az építési hangulat kezd kialakulni, de már tapasztalatokkal. Van, aki magasabb helyre szeretne építeni, de még ott is figyelembe veszik, ha a telek egyik fele 10 cm-rel magasabban fekszik. A

nagy vízmérték kimutatta a mélységeket és a magasságokat, amelyek átjárták a lelkeket.

Mikes László, Csicsó, 1965. július 27.

Mikes László

Nagytiszteletű Mikés László (1908, Nemesócsa–1976, Csicsó, Komárom), református lelkész 1950-től 1976 decemberéig, haláláig szolgálta hűségesen a csicsói és kolozsnémai református egyházközséget.

Tiszteletes úr két változatban is leírta megfigyeléseit, élményeit, gondolatait. Ez az írás az 1965. július 27-eit veszi alapul, kiegészítve a másik írásban közölt adatokkal. A kiegészítések kötőjel utáni rövid fejezetekként vannak betoldva.

A "()" zárójelek közé megjegyzéseket fűztem, főleg a fiatalabb olvasók számára, akik nem ismerhetik az akkori körülményeket.

Köszönet Győri Istvánnak (1929–2013) a képekért.

Nagy Amália, Csicsó, 2015. február 25.

Kiegészítés

Ezt a történetet Fél Dénestől már a könyv megjelenése után hallottam. Neki pedig sógora mesélte el. Ő Csémi Zsigmond, Dénes néjének, Klárinak férje volt. Mint a többi férfi lakost azokban a hetekben, napokban, a Duna töltésének figyelésére osztották be. Amikor a gáton haladt Kulcsod felé, járőrök állították meg. Felszólították, jelvényüket felmutatva, hogy forduljon meg és menjen haza. Így elindult vissza, a falu felé. Nem járt még messze, amikor hatalmas robajt hallott. Akár robbanás hangja is lehetett, de ezt nem tudta megítélni. Visszafordulva magasra törő víztömeget látott, földet, bokrokat, fákat röpítve az ég felé.

Hazaérkeztén, mindenkinek elmesélte, amit tapasztalt, de nem nagyon hittek neki.

Azt, hogy a gátat felrobbantották, utat nyitva az áradatnak, hivatalosan azóta sem ismerte el senki. Tény, hogy a töltést azon a szakaszon, még órákkal, sőt percekkel a gátszakadás előtt is, erősnek, biztonságosnak ítélték a civil járőrözők. Ha természetes úton tört ki a víz, akkor elmondhatjuk, hogy kegyes volt falunkhoz a Duna. A két falu között, Kulcsod és Csicsó között szakította át a töltést, olyan helyen, ahol a falu felőli rész nem pusztá határ volt, hanem ahol erdősáv húzódott. A fák lassították, gyengítették a víz hatalmas erejét. A köztudatban falunk neve maradt meg a gátszakadás helyszínének, pedig az Kulcsod alatt volt. Ennek a falunak a töltés felőli részét, az újat pár óra alatt elsöpörte a víz. Az ófalú ott is száraz maradt, és Csicsón is. *(Figyelmükbe ajánlom Halgas Andrásnak Az 1965-ös árvíz Kulcsodon című helytörténeti kiadványát.)* Régen még tudták az emberek, hova építsék házukat. Biztos vagyok benne, hogy ma is tudják, de nem akarják magukat alávetni a természet parancsának.

Ha a gátat felrobbantották, akkor ezzel Pozsonyt és a komáromi hajógyárat mentették, feláldozva bennünket és a kulcsodiakat. Azóta azt is tudjuk, hogy nem hagytak cserben bennünket, a falu az újjáépítés után szebb lett, mint valaha!

Nagy Amália, 2018. február 7.

„Márpedig véletlenek nincsenek!”

Történt, hogy Denisza lányom kis virágboltjába bekopogott dr. Balázs Tibor. Felőlem érdeklődött. Katonatiszt társa, aki az 1965-ös árvíz idején hidász alakulatával segédkezett, kérdezi, hogy ha akadna fényképfelvétel, kérnének belőle másolatot. A másolatot szeretnék a még élő katonák klubjuk emlékkönyvébe beleragasztani. Dr. Balázs hagyott lányom üzletében telefonos elérhetőséget is. Éltem a kínálkozó lehetőséggel, és kapcsolatba léptem Tóth Rudolf nyugállományú alezredes úrral. Mondanom sem kell, a meglepődés kölcsönös volt. Rövid eszmecsere után egyezség született közöttünk, és felkértem, röviden vesse papírra, honnan érkeztek, kik segítettek a gátszakadás és az árvízi mentés alatti tevékenységben. Rövidesen eljutott hozzám a tartalmas kis összefoglaló.

Nagy Géza

Az összefoglaló szlovákul jelent meg, mi lefordítottuk magyarra:

1965-ös árvíz, Csicsó

A Týn nad Vltavou-i kaszárnyában, a 4409-es katonai alakulatnál (VÚ 4409) 1965. június 18-án reggel hallottuk a hírt, hogy június 17-én egy kis faluban, Csicsón átszakította a Duna a gátat. Az elárasztott terület nagyságáról nem volt áttekintésünk. Mikor értesültünk arról, hogy a felettes parancsnokságról tiszték érkeztek, tudtuk, nagy a baj. Azonnal parancsot kaptunk, hogy készítsük fel a műszaki zászlóaljkat a kihelyezésre Szlovákia elárasztott déli térségébe. Este megkezdtük a kihelyezést Týn nad Vltavou – Jihlava – Brno – Bratislava tengely vonalán

pihenőhelyünkre Szeredre. Másnap parancsot kaptunk a továbbvonulásra Bratislava – Rajka – Mosonmagyaróvár – Győr vonalán egy kis faluba, Ásványróra. Még aznap éjjel körülbelül 20 katona Stanislav Herman főhadnagy vezetésével átment Medvére, ott parancsot kaptak a töltés megerősítésére, a szivárgások megakadályozására. Ez az egység az iskolában volt elszállásolva, és mindvégig ott maradt, amíg be nem fejeztük tevékenységünket a térségben. Az egység fennmaradó része az árvízi parancsnokság alatt dolgozott, illetve működött. A pontonos egység a gátszakadásnál, a híd megépítésében segédkezett. A vízszint csökkenése után áthelyeztek bennünket Csiliznyáradra, ott a köveket szállító teherautó-sofőröknek segítettünk, valamint a töltés körüli munkákban és egyéb utasítások végrehajtásában.

Feladataink teljesítése után vasúti transzporttal tértünk vissza a Týn nad Vltavou-i helyőrségre.

Zászlóaljunk parancsnoka Zapadlo őrnagy volt, helyettes parancsnoka Kudláček őrnagy, élelmezésünkről Viest František őrnagy, felszerelésünkről pedig Dudek őrnagy gondoskodott. A mentési munkákban részt vett még Hausner Jozef főhadnagy, Túma főhadnagy, Kočiš Imrich hadnagy, Tóth Rudolf hadnagy, Vrbjar Jaroslav hadnagy. A többiek nevére már nem emlékszem. A későbbi években csak hárman

szolgáltunk Szlovákiában. Rajtam kívül Viest őrnagy és Hausner főhadnagy, de ők nem tudom, hol vannak most.

A mi zászlóaljunk, a Týn nad Vltavou-i, 4409-es katonai alakulat tevékenységét írtam le. Rajtunk kívül még voltak ott más egységek is, de az ő munkájukról semmit nem tudok. Hozzáteszem, 50 év nagy idő az emlékek visszaidézéséhez. Az ember felejt, abban az időben még csak hadnagy voltam, alig 10 hónapja; 20 éves, most meg már majdnem 71 éves vagyok.

Tóth Rudolf nyugállományú alezredes, a Szlovák Köztársaság katonáinak szövetsége elnöke, Klub Szered – Zväz vojakov Slovenskej republiky, Klub Sered'.

(fordította Nagy Amália)

Munkálatok a szakításnál. Nagy teherautók hordják a köveket. A rés előtt nagy karéjban töltést hánytak kövekből, s 8-10 nagy uszályt robbantottak be a körtöltésbe.

Képek: Kovács Erzsébet és Győri István (1929–2013)

Egy volt kiskatona története

Kollár Géza az árvíz idején szintén a faluban tartózkodott. Nejét és gyermekeit még a tragédia beállta előtt az evakuálásakor biztonságos helyre vitték. Tótmegyeren (Palárikovo) kaptak szállást egy szlovák családnál. Mariska néni és fia, akiknél laktak, nagyon nagy szeretettel fogadták a Kollár családot. A két család a rövid együttlét után is sokáig tartotta a kapcsolatot.

Géza bátyám egy olyan történetet mesélt, melyben ő és volt katonai felettese voltak a főszereplők. Történt ugyanis, hogy ő a szövetkezet borospincéjénél tartózkodott a többi munkással együtt és a vezetőséggel. A faluba katonák érkeztek kétélttüvel Terezínből. Ahogy a katonák kiszálltak a járműből a szárazföldre, hát az egyik katonában a volt felettesét, vagyis szakaszvezetőjét vélte felismerni. Katonásan köszöntötte őt, mire a szakaszvezető is megismerte a volt kiskatonát. Hiszen nem olyan rég még együtt szolgálták a hazát. Csak az egyik Csicsóról, a másik Prágából való volt. A rövid üdvözlés után a már főhadnagyi rangban lévő katonatiszt megkérdezte a Géza bácsit, hogy nincs-e valamire szükségük. A válasz azonnal jött, de bizony szükség lenne egy ladikra. Másnap újra erre volt útja a katonatisztnak, s az ígéret szép szó, ha betartják, úgy jó, hozta is a ladikot. Megállt a Helyi Nemzeti Bizottság épületénél, és érdeklődött Livinka Štefan titkárnál Géza bátyám után. Sajnos őt máshova irányították segídezni, nem tartózkodott a faluban. Így a ladik nem talált gazdára. Ennyi a történet. És még valami, ami egy kicsit elgondolkodtató. Géza bátyám miután szalutált a szakaszvezetőnek, észrevette a főhadnagyi rangot. Bocsánatot is kért érte azonnal, hogy nem a rangjához méltón szólította őt meg. Pedig már nem is tartozott a katonaság kötelékébe.

Kollár Géza, Androvics Adrianna

Kollár Károly emlékei

Kollár Károly a 85. életévében járva ekképpen emlékezik az árvíz idején átélt időszakról. Az 1965-ös év nagyon esős időszak volt. Az emberek talán megérezték, hogy a Duna gátat szakíthat, így hát idejében elkezdték a kövek hordását a töltés megerősítéséhez. Minden nap kijártak nézni a vízszintet. Ahol még lehetett a töltésoldalban, ott kaszáltak friss szénát az állatoknak. A faluban az evakuálás után elmondása szerint az Árokhát utcában rajta kívül még három férfi maradt itthon. Többek között testvéröccse Kollár Géza és a szomszédjai, Mészáros Dezső és Mészáros Pál. Egyébként nem mindenki ment el a faluból, részint azért, mert a falu öregebbik részében nem volt víz. Akik maradtak, felügyelték az otthon hagyott értékeket. Mentették a dolgokat, állatokat, amit még lehetett a pusztító víz elől. A falu öreg részében úgymint a Felső utcában, Duna utcában, Árokháton, Alsó utcában egyáltalán nem volt víz. A temető előtt is csak annyi, hogy gumicsizmában könnyedén lehetett rajta közlekedni.

Karcsi bácsi arra is emlékezett, hogy az árvíz ideje alatt egy ember halt meg, mégpedig „cukros” Nagy József. Miután a falu orvosa dr. Snoha Štefan megállapította, hogy csak érckoporsóban lehet eltemetni az elhunytat, a temető magasabb részében ásták ki a sírt, de bizony alul már ott is volt víz bőven. Akik itthon maradtak, azokra a katolikus templom melletti paplakban főztek. A szakács Mészáros Pál volt, neki a Felső utcában volt a kocsmája. De akadtak asszonysegítői is, mint pl. Misák Margit, a harangozó asszony. Arra is emlékezett, hogy az Alsó utcából a faluban maradt még a két Mészáros Kálmán feleségével, Máriával és Etellel. Id. Barthalos Lajos, id. és ifj. Papp Dénes, id. Kustván József, mind itthon maradtak, hogy részt vegyenek a mentési munkálatokban. Dr. Snoha minden nap a kocsmában érdeklődött afelől, hogy a faluban maradtak jól vannak-e, nem ütötte-e fel a fejét bármilyen betegség.

Érkezett egy repülő is a doktor úrért, de ő azt mondta, míg egy ember van a faluban, addig bizony ő sem megy el. Karcsi bácsi munkahelye az akkori szövetkezetben volt, ott dolgozott, mint tyúkász. A régi tyúkistállót akkoriban „gettónak” hívták egymás közt, ott együtt dolgozott Szabó Lászlóval. Mivel az istálló is víz alatt állt, így más munkát kaptak a szövetkezet elnökétől, Habenicht Jánostól. Gabonát kaszáltak kézi kaszával a töltés falu felé eső oldaláról az állatoknak. Egyébként az árvíz után, augusztusban Csehországba is elküldték őt Jezsó Ferencsel, Bödők Józseffel és Kustyán Józseffel kaszálni. Arra is emlékezett, hogy ahol a falu doktora lakott, állott ott két büszke akácfa. Ide volt kikötve egy tehén, amely ki tudja miért, de ott maradt. Talán megfeledkeztek róla. Szegény párának a közeli legelőről hordtak szénát. Aki a tehénhez elsőnek érkezett kora hajnalban, az bizony megfejhette a jószágot. Az a bizonyos két akácfa még ma is ott áll. További emlékeiből azt is megtudhatjuk, hogy a szövetkezet traktorait Udvardra kellett elszállítani. Ezért oda ment el kikérni egyet, hogy családját hazaszállíthassa a gátszakadás után három héttel. Így került haza Vida Eszter, Kollár Ida, Beke Terézia, Domonkos Gyula, ifj. Beke Gyula, ők a nagy víz alatt Érsekújvárbán leltek menedékre.

Kollár Károly, Androvics Adrianna

Egy kisleány árvízi emlékei

Kisleány voltam, 6 éves. Kinn esett az eső, mint akkor majdnem mindig. Az Alsó utcában, a kertünk alatt folydogáló kanális egyre csak áradt. Egy napon, mikor éppen nem esett, apánk egy kis maga eszkábálta tutajon hordta át a boglyába rakott szénát a túlpartról. Már utolszor fordult, mikor a tákolmány megbillent alatta, és ő beleesett a vízbe, a sapkája lerepült a fejről. Egyik kezével a tutajt próbálta egyensúlyba hozni, tartani, a másikkal az elúszó sapka után kapott. Mi meg a húgossal és nővéremmel a víz szélén álltunk, megijedtünk, de aztán láttuk, nincs nagy baj. Apánk mikor a partra evickélt, nevetve nyugtatott meg minket. A kanális meg csak tovább áradt, már elérte a felső udvarunkat. Minket, gyerekeket sem az eső, sem a hatalmasra duzzadt kanális, sem a vészjósló felszólítások nem nyugtalanítottak. A szakítás utáni napon, húgossal játszottunk benn a konyhában, mikor bejött anyánk, hogy el kell mennünk, mert kiöntött a Duna. Akkor kezdtünk sírni. Kiálltunk a lépcső tetejére és a Duna felé fordulva sírtunk, a húgom azt sírta, hogy „bolond vagy anyu, ide nem jön a Duna”. Hát, nem is a Duna ért el minket, hanem a kertünk alatti kanális! De nem tehattünk mást, bepakoltunk néhány játékot és a többit kiraktuk az utcai szoba párkányára, hogy ott várjanak ránk, míg visszatérünk. Szüleink biciklivel vittek el bennünket Nagymegyerre, nővérünk a kisbiciklijén kerekezett mellettünk kis motyójával. Az út még száraz volt. Nagymegyeren nagynénénk lakott családjával. Itt már nagyon sokan összegyűltünk, minden lehető helyen aludt valaki. Sok gyerek és öregek. Apánk pedig visszament a faluba. Ő csak egyszer látogatott meg minket, és ő jött el értünk, mikor hazamentünk. Itt ért bennünket a hír, hogy a Duna elárasztotta a falunkat és a környéket. Így hát innen is tovább kellett menni, mert a nagymegyerieket is evakuálták. Először egy kis falu,

Kisudvarnok kultúrházában szállásoltak el bennünket. A nagyteremben földre szalmát szórtak és ponyvával terítették le, vagy földre rakott matracokon, különféle alkalmatosságokon feküdtünk, mellettünk táskákban a holmink. Mi gyerekek ezt is élveztük. Négy éves kishúgunk biztatásra, de anélkül is, felment a színpadra és énekelt. „A juhásznak jól van dolga”. Ezt szerette legjobban énekelni. Anyánk átjárt segíteni a háztartási munkákban a szomszédos, sokgyerekes családnak, mi meg az udvaron álló csészán (könnyű, rugózott, régi négykerekeű lovas kocsi, „homokfutó”) játszottunk. Velünk volt édesanyánk, semmi nem hiányzott, csak édesapánk. Miatta aggódtunk, mi lehet vele a nagy víz közepén. Aztán fokozatosan mindenkit jobb körülmények közé helyeztek. Mi Dunaszerdahelyre kerültünk egy iskolába. Itt már ágyban aludtunk kisebb-nagyobb termekben. Az ebédlőben naponta háromszor kaptunk enni, bőségesen és finomat. Nekünk ízlett a koszt, meg voltunk elégedve.

Nővérünket Kis- és Nagyudvarnokra menekített iskolás gyerekekkel, két, kicsit idősebb és egy fiatalabb unokanővérével Nové Mesto nad Váhom-ba, vagyis Vágújhelyre vitték. Anyáink egyszer meglátogatták őket, s megnyugodva tértek haza, a lányok jól érzik magukat, csak éppen a legidősebb sírdogál néha. Nővéremtől még képeslapot is kaptunk, ő akkor végezte el a 3. osztályt. Nekem névnapomra is küldött, húgom pedig szülőből (mezei szulák) összefogott kis csokorral köszöntött fel.

Amikor kicsit apadt a víz, július közepén-végén – már nem emlékszem, de még tiltva volt, ezt biztosan tudom, mert az ellenőrzési pontoknál minket, gyerekeket eltakartak – eljött értünk édesapánk, akiért állandóan aggódtunk. Traktorral vittek haza bennünket. Sok helyen még víz volt az utakon. A gumiállatkák megvártak bennünket az ablakban, én mégis sírva fakadtam, mert olyan szomorú látvány tárult a szemünk elé.

Az udvar nagyobb része még mindig víz alatt volt, ahol meg nem volt víz, ott rengeteg fadarab, uszadék, amelyet a víz hordott szét, és egy-két csibecontváz, ezek szintén a vízzel kerülhettek oda. Apánk ugyanis a tyúkokat pár értékesebb holmival a mélyen álló ólból, kamrából, átmenekítette nagyapámék udvarába az utca túloldalára. A házunk nagyon megrepedt, a deszkapadló minden helyiségben megsüllyedt pár centit, sőt a betonpadló is megrepedt az előszobában. Mivel sok ház teljesen összedőlt, ezért akiknek „csak megrongálódott”, kártérítés nem jutott, vagy csak nagyon kevés. Nekünk ezt mondták. Szüleim és a hozzánk hasonló károsultak a maguk erejéből próbáltak javítani házuk állapotán.

Két héttel utánunk nővérünk is hazaérkezett.

Azután, meg attól féltem, hogy Csicsón nem nyitják meg az iskolát. Akkor lettem éppen első osztályos. Kisgyerekek az életében hatalmas változás az iskolába járás, hát még, ha idegenben kell megkezdeni. Addig még sosem voltam távol egy napra sem az anyámtól. De aztán a szülők, anyák elmentek Pozsonyba, és októberben mégis megnyílt az iskola. Igaz, nem teljes létszámmal, mert nem minden gyermek volt otthon. Erről néhány, akkori felső tagozatost kérdeztem, akik nálam többre emlékeznek. Nová Baňán iskolát nyitottak az árvízkárosult gyerekeknek, hogy amíg az 1965/66-os tanév alatt a tanulók távol lesznek, iskolát építenek nekik otthon.

Csicsóról a tanulók egy csoportja néhány tanítóval ott kezdte meg és ott is fejezte be az iskolai évet. A legtöbb gyermek azonban otthon maradt tanítóival együtt. Néhány hét telt csak el azóta, hogy a családok egyesültek, nem akartak ismét szétszakadni. Kimeszelték és kitakarították a kastélyban a termeket, és néhány osztályt összevonva, Csicsón is megkezdődött a tanítás. Majd a zárda és a református iskola rendbetétele után, azokat az épületeket is birtokukba vették az óvodások

és a kisiskolások. Az otthonmaradásnak az lett az ára, hogy Csicsón csak a nyolcvanas évek elején sikerült új iskolát építeni.

A képeket Bödők Vilmos bocsátotta rendelkezésemre.

Alsó sorban balról 1. Boros Ferenc, 2. Szabó Bernadett, 3. Petróczi Éva, 4. Klór Károly tanító, 5. Dikac István tanító, 6. Fördős Kálmán igazgató, 7. Csicsay Irén, 8. Kasztil Edit, 9. Németh Károly

Középső sor balról 1. Majcsák Márta, 2. Nagy Ilonka (cukros), 3. Nagy Judit, 4. Koller Erzsébet, 5. Komjáthy Karolina, 6. Bödők Vilmos, 7. Beke Márta, 8. Csaplár Etelka, 9. Fördős Borbála, 10. Dömötör Ilona, 11. Czirok Éva, 12. Ferencz Rozália

Felső sorban balról 1. Károlyi Lajos, 2. Lakatos László, 3. Kovács Ferenc, 4. Görözdí István, 5. Vida Ottó, 6. Ádám Pál, 7. Tábor Ferenc, 8. Kürthy Jenő, 9. Petróczi Lajos, 10. Vendég László.

Még egy kis epizódot szeretnék elmesélni. A faluból a magánházaktól is elvitték a disznókat, teheneket különböző helyekre. Mikor hazaszállították a teheneket, sok hét

után, a falu közepén elengedték őket. Mindegyik magától hazatalált. Nagybátyáim szomszédok voltak, mindegyikük tehenét egy helyre menekítették. Az idegen helyen mindig szorosan egymás mellett voltak, legeltek. Itthon is megtartották ezt a szokásukat, elválaszthatatlanok voltak. Még az állatok is összetartottak a bajban. Ezt a történetet meg Fél Lajosné Kolocsics Erzsi néni mesélte nekem: amikor elvitték a magánházaktól a teheneket, az övékének valahogyan Tanyánál sikerült megszöknie. Egyszer csak azt látták Csicsón, hogy Fél Lajos háza előtt szügyig vízben áll a tehenük, állát a kapura támasztva nagy bánatosan nézeget befelé. Elvezették száraz helyre, és mivel ez az egyetlen tehen maradt a faluban, nagy örömmel ellátta az otthon maradottakat tejjel.

Nagybátyám

Bödők Pál háza az Alsó utcában a kanális felőli oldalon. A téglaházak állták a vizet. A mi házunk kicsit magasabban fekszik, nálunk „csak” a ház

sarkáig ért a víz. Az is elég volt ahhoz, hogy kárt okozzon.

Miközben másoltam nagytiszteletű Mikes László református lelkész úr írását, még eszembe ötlött néhány gondolat.

Nem tudom, apánk kosztolt-e a közös árvízi konyhán, lehet, párszor igen. Azt viszont tudom, hogy sokáig emlegette, hogy a szomszédunkban lakó nagynénénk férje, Mészáros Kálmán bácsi milyen finom bablevest szokott volt főzni otthonmaradt sógorainak, így apánknak is. Ebből gondolom – bár nem vitatom, hogy a bableves tényleg finom volt – nagyon hiányzott nekik a házi koszt és a család. Nagynénénk egy ideig velünk volt Nagymegyeren és Dunaszerdahelyen, de aztán ő hamarosan hazajött Kálmán bácsihoz.

Nagy Elek nagyapámékat még előttünk, emlékeim szerint Tótmegyerre menekítette a falu, és mi már mindnyájan itthon voltunk, mikor hazahozták őket. Azt, hogy az öregekről és betegekről külön gondoskodtak, talán az is bizonyítja, hogy Tótmegyerről eljöttek meglátogatni nagyszüleinket megnézni, hogy itthon megfelelő körülmények közé kerültek-e vissza. Még évekig tartották a barátságot a menekültek befogadóikkal.

Amikor hazajöttek az emberek, a házukat elvesztő családokat lakatlan házakba (ilyen abban az időben nagyon kevés volt), vagy idős házaspárokhoz, vagy magányos emberekhez helyezték el.

Nagyapámékhoz is beköltöztettek egy családot, nagyszülőket, ifjú házaspárral és egy kisgyerekekkel. Nem emlékszem, hogy kialakult volna ellentét közöttük. Igaz, karácsonyra már felépült az utcánkban a nagyszülők háza. Először oda költöztek. Majd hamarosan felépült az ifjú házások otthona is. Biztosan voltak súrlódások, de életre szóló barátságok is kötődtek.

Mikes tiszteletes úr emlékezéséből tudjuk, hogy az Árokhát a temetővel alkotta az egyik száraz szigetet. A falunak az ő írásában átfogott ideje alatt, ahogy olvashatjuk, egy halottja volt: Décsi József. Pozsonyban halt meg, ott is temették el. Viszont a gátszakadás előtt egy hónappal és pár héttel a levonuló ár után sajnos több halottja is volt a falunak. Mindannyian váratlanul haltak meg. Az első éppen nagybátyám, Bödők Pál volt májusban. Nagybátyámat a magas részben temették el, érckoporsóban, pedig akkor még nem jött fel a talajvíz. Később sem volt a temető víz alatt, de a talajvíz szintje emelkedett. Így egy ideig csak a magasabb részekben engedélyezték a temetéseket. A második halott pedig (cukros) Nagy József volt, augusztus elején, az ő háza romba dőlt. Szegény felesége özvegyen maradt két kamasz gyerekekkel. Az összefogás következtében a falu lakosai rövid időn belül felépítették a házukat. A harmadik halott Mészáros Pál volt, őt még láthattuk az itthon maradottakról készült csoportképen, augusztus közepén halt meg.

Azért az élet az árvíz idején is haladt a maga útján. A csicsói Gaál Béla az idő alatt nőszült meg, július elején elvette a tanyi Póda Teréziát. A vőlegényt kétéltűvel szállították az esküvőre Tanyra, menyasszonyához.

Nagy Amália (1959, Csicsó), Csicsó, Alsó utca, 2015. 2. 24.

Az 1965-ös árvízi emlékeim

Ez év tavasza hűvös, esős, kellemetlen időszak volt. Aztán hirtelen felmelegedés következett. A hegyekből a megolvadt hó zúdult lefelé. A Duna egyre nőtt, duzzadt, de nemcsak a Duna, hanem a tavak, a folyók, kanálisok is áradtak, a mélyebben fekvő kertek víz alá kerültek, feljött a talajvíz. Az emberek vést jóslóan figyelték az áradó Dunát. Éjjel-nappal őrizték a töltést, felváltva figyelték a duzzadó vizet, a feltörő buzgárokat rögtön betömték kavicssal, homokkal. Aztán június 15-16-án felszólították a hangosbemondón a gyermekes anyákat, hogy készüljenek fel, mert el kell hagyni a falut. Elszállítottak bennünket Bogyára, ott már vártak a lakosok, és elvittek házukhoz. Emlékszem, engem meg a húgomat a Lering család vitt el. Nagyon szívélyesek voltak az emberek, összetartottunk a bajban. Este lefektettük a gyerekeket, mi meg az ablakban ültünk, vártuk a híreket otthonról.

Reggel felírtak minket a gyerekekkel, úgymond, az ebéd végett, mert főzni fognak ránk. Dél felé, kb. 11 óra körül nagy jajgatást hallottunk és a szörnyű hírt, hogy Csicsónál átszakadt a töltés és zúdul a víz a falvak felé. Aztán a bogyai nagykanálishoz rohantunk, mert zúdult a víz a hordalékkal – faágakkal, szalmacsomókkal, deszkadarabokkal. Egy örök emlékkép van előttem: egy rózsecsomón két tyúk gubbasztva a víz sodrásában, a zuhogó folyón a végtelenbe.

Ezután gyorsultak az események. Felszólították a lakosokat, beleértve minket is, hogy készüljünk, mert tovább kell menni, jönnek a járművek értünk. Összeszedtük a családukhöz tartozókat, és úgy határoztunk, bárhová kell mennünk, együtt maradunk. Négy család voltunk, benne két pici baba is, egymásra utalva. Estefelé ránk került a sor, teherautóra raktak bennünket. Ekkor a nevünkön szólítottak minket, akiknek megérkezett a férje, ők a szövetkezetből szállították az állatokat.

Nagyon örültünk, így már együtt volt a család. Így indultunk el az ismeretlenbe tovább a víz felől. Minket Tardoskreddre szállítottak. Ott is vártak ránk az emberek, családok vittek volna minket magukhoz. Megköszöntük nekik, de mi együtt szerettünk volna maradni, a mi családjunk népes, 18-an vagyunk. Így az ottani elöljáróság az iskolában adott nekünk egy termet. Nagyon együtt érző emberek voltak, kaptunk szállást, elláttak bennünket koszttal. Egyik nap aztán összeírták az iskolaköteles gyerekeket, és csoportokban elvitték őket üdülőközpontokba. A mi gyerekeink Salmáné tanító néni csoportjával kerültek Janské Lázněba. Nagyon örültünk, mert a gyerekek vegyesen voltak, a nagyobb lányok vigyáztak a kisebb gyerekekre, vigasztalták őket, a tanító nénit is ismerték és szerették. Itt van a csoportról készült kép.

Győri Irén, Himler János, Misák Mária, Kovács Irén, Görözdi Lajos, Lakatos Mária, Salma Imréné /mint nevelő/, Misák Katalin, Görözdi István, Várady Pál, Németh Gizella; ülnek balról: Kosár Katalin, Himler Jozefína, Szabó Margit, Misák Edit, Misák Margit, Lakatos Éva, Lakatos Károly, Kovács László, Ott István, elöl: Salma Attila és Salma Imre

Nagyon szerették őket a szakácsok és a gondozók. Egyforma ruhát vettek nekik, kirándulni vitték őket, nagyon szép helyen voltak. Egyszer meg is látogattuk őket.

Mi néhányan elmentünk a tardoskeddi kertészetbe kiségetni, ha már lakhelyet és ételt adtak nekünk. Jól fogadtak bennünket, talán még örültek is a segítségünknek. Itthonról nem kaptunk érdemleges híreket.

Nagyon rossz volt, mígnem egy napon 3-4 férfiember összebeszél, hogy valahogyan elmennek haza, Csicsóra. Én is velük tartottam, nem nagyon örültek nekem, de én mindenképp jönni akartam, mert kósza hírből megtudtuk, hogy a mi házunk (Ott-ház) épségben van. Ameddig lehetett, busszal jöttünk, nem emlékszem melyik faluig, onnét aztán gyalog, amerre a nagy teherautók szállították a köveket a szakításhoz. Felkérdeztünk egy autóra, de nem örültek nekünk, mondták, úgysem tudunk Csicsóra menni, hisz mindent víz borít. De mi nem tárgítottunk. Így nagy nehezen eljutottunk a szakításhoz. Emlékszem, autó autót ért a töltésen, megrakva óriási kőtömbökkel. A szakítás felett kész volt a pontonhíd, szörnyű volt a látvány, a nagy kövek között még szivárgott a víz, de már át tudtunk menni a hídon a katonák segítségével. Ahogy átértünk, a töltés a tenger közepén vezető gyalogjárdának tűnt. Mind a két oldalán víz, ameddig a szem ellátott. Sok helyen csak a fák teteje látszott ki a tengernyi vízből. Szörnyű látvány volt! Így értünk el az ercesi lejáróhoz, ott Livinka Štefan bácsi meg két egyenruhás ember várakozott kételtű járműre. Azzal jutottunk be mi is velük együtt a falu száraz részére. A mostani Csente kocsmá előtt álldogáló emberek közé mentünk, onnan néztem sírva a romba dőlt újsori házakat. Aztán nagybátyánk Szalai Jani bácsi a kultúrház (még a régi épület) előtt kikötött csónakhoz hívott, és kivezett velünk az Ott-házhoz. A mostani Kishíd fölött, az artézi kút során evezett. Emlékszem, Szalai Lőrinc háza épségben volt, az utcai ablak felső részéig ért a víz. A falunak mindig zajos, élettel teli részét most

temetői csendben találtuk. A házak vízbe rogyva, élet nélkül, ijesztően lapultak a nagy vízben. Én így láttam, és csak sírni lehetett a szorgalmas emberek verejtékes munkájának megsemmisülésén. Így evezett nagybátyám a csónakban velünk a házunk felé. Aztán Füss felől közeledett egy kétéltű.

Lehúzódtott velünk a csónak éppen Kovács Ignác, édesapámék háza elé. A kétéltűn tartózkodók készítettek rólunk a fényképet. Aztán a házunkhoz (Országút-Fő utca) vitt a csónak, az udvarunk közepén álló kút melletti nagy betonhordó várt bennünket a kiskapu-szoborba megakadva. El lehet képzelni, milyen erős sodrása volt az árnak, ha azt a nehéz betonhordót kitepte a helyéből. A ladikkal a lépcsőhöz eveztünk, a teteje száraz volt már, de a házba nem lehetett bemenni. Már a víz lepadt, de a falakon látni lehetett, hogy 70-80 cm-ig érhetett. Kicsit megnyugodva, visszaeveztünk a falu száraz részébe. A főút felett, a kastélyhídon is csónakkal lehetett átjönni.

Sajnos vissza kellett mennünk Tardoskeddre, ugyanolyan körülmények között, ahogyan árvíz sújtotta falunkba, Csicsóra jutottunk. Még körülbelül két hetet töltöttünk ott, mikor felszólítottak bennünket, hogy jöjjünk haza. A víz már annyira lepadt, hogy megindulhatnak a

munkák a szövetkezetben. A tagság egy csoportjának kellett menni az állatok takarmányozását kisegítő északi járásokba, szénát és szalmát készíteni télire. A traktoros csoport egy hétig Nagysurányban volt.

Igaz, a mi házunk épségben maradt, de nagyon sok munkát adott. A falakról belül egy méter magasságig le kellett verni a vakolatot, hogy télre kiszáradjanak. Nagyon sok munka volt a szövetkezetben, még több a családi házaknál, udvarokban, kertekben. Sok segítséget kaptak az emberek minden felől, de nagy belső fájdalmat éreztek, akiknek a sok, szorgalmas munkával járó javuk megsemmisült.

Szalai Mária, 2015. április 14.

Lakatos Károly emlékei

Pontosan nem tudom megmondani, melyik nap mentünk el itthonról. Vagy akkor, mikor szakított a Duna, vagy előtte való nap. Reggel 10 óra körül kellett menni a volt JRD-iroda elé, (most ott a játszótér található) a buszmegállóba, onnét vittek minket a gyerekeket és az asszonyokat át Bogyára. A férfiak idehaza maradtak az állatokat elhurcolni Nová Baňára. Bogyán a Fábik családhoz kellett mennünk, házuk ma is áll. Amikor ott is jobban feljött a víz, akkor elvittek minket Bajcsi Vince nagybátyjájékhöz. Talán egy éjjel voltunk ott, és onnét is elvitték minket Tardoskeddre. Ott az aratás végéig hordtuk a vizet az aratóknak, pár gyerek. Nem emlékszem rá pontosan, kik voltak azok, én köztük voltam. Majd innen vittek el minket, gyerekeket Janské Lázněba. Ott egy nagy házban szállásoltak el minket Petrás nevéekhez. Ez a férfi felrakta a gyerekeket a petrencés kocsira és felhúzott minket a kaszálóra, visszafelé meg mi segítettük húzni a megrakott petrencés kocsit szénát. Egyforma barna nadrágunk volt, vastagabb anyagból, mint a farmer. A koszt, ellátás nagyon jó volt, nagyon sok helyre elvittek bennünket

kirándulni, Mariánské Lázněba, a prágai állatkertbe és más nagyobb városokba. Ebéd után mindig aludni kellett. Voltak, akik leléptek csintalankodni a patakhöz, kaszálóhoz, vagyis a nagy rétre, mezőre.

Janské Lázně, 1. sor: Petrás bácsi, lánya és felesége, Győriné Bödök Jusztína, Győri Irén, ?, Misák Mariska, cseh kisgyerek, id. Lakatosné Fojtík Mária, Misákné Károlyi Irén, Kovácsné Mező Margit, Szabó László és felesége Váradi Gizella, ifj. Szalainé/Ott/ Kovács Mária, Némethné Váradi Karolina, Váradiné Lakatos Erzsébet, ?, id. Kosárné Kovács Erzsébet, Himler Klára, ifj. Görözdi Lajos, id. Görözdiné Vida Ilona, Himler János és id. Görözdi Lajos.

2. sor: Lakatos Éva, Görözdi Zoltán, Misák Margit, ?, Görözdi Ilonka, Misák Katalin, Lakatos Mária, guggol Salma Imréné /tanítónő/, Misák Edit, Németh Gizella.

3. sor: Himler Józsefina-Joja, ifjabb Lakatos Károly, Kovács László, Váradi Pál, Salma Imre, Kosár Katalin, Szabó Margit-Gita, Ott István, Salma Attila, mögötte Görözdi István.

Azt sem tudom pontosan mikor jöttünk haza. Az utolsó vonatkupé volt a mienk, oda idegenek nem szállhattak be. Egészen Pozsonyig jöttünk vonattal, majd Nagymegyérig. Nagymegyerről Fél Karcsi bácsi hozott

haza minket. Útközben megállították a rendőrök az autót, nekünk el kellett benne bújni, letakarták a sok gyereket, mert nem utazhattunk volna benne egyszerre annyian. Szürke, kis bőröndöm volt. Karcsi bácsi a Révész ház sarkánál, a kaszárnyával szemben, az utcánk végén, kitett minket testvéreket, onnét bandukoltunk haza. Ahol voltunk, valami zsebkendőgyárból patronálták az iskolánkat. Nagy Škoda RTO busszal hoztak szánkókat, sífelszereléseket, de ezeket mi sosem használtuk.

Lakatos Károly, Csicsó, 2015. április 19.

Janské Lázne, Győri Irén, Kovács Irén, Lakatos Mária, Misák Mária, Misák Katalin, cseh gyerek, Görözdi Ilonka, Németh Gizella, Görözdi Lajos, Himler János, Görözdi István. 2.sor: Ott István, Váradi Pál, Kovács László, Görözdi Zoltán, ifj.Lakatos Károly. Guggolnak: Kosár Katalin, Misák Margit, Misák Edit, Salma Imre, Himler Jozefina-Joja, Szabó Margit-Gita, Salma Attila, Lakatos Éva.

A képeket Simonné Szabó Margit bocsátotta rendelkezésünkre.

Csicsói gyerekek Csehországban, a seči pionírtáborban

A csicsói EFSZ férfi tagjait, amíg az ár le nem vonult, a csehországi Szudéta-régióba küldték szénakaszálásra. Miután megszáritották a szénát, vagonokba rakták és Csicsóra szállították a visszatelepített jószág részére. A pontos névsorra már nem emlékeznek a ma élő szövetkezeti tagok. A déli ebédszünetekkor a helyi újságokat lapozgatták, remélve, hogy jó hírt kapnak az otthoni állapotokról. Így talált rá az egyik alkalommal Bödők Vilmos bácsi egy hazánkról szóló kis újságcikkre. Mivel felismerte a képen látható gyerekek közül Fél Nellike csicsói alapiskolást, akinek a keresztapja, Barthalos Lajos is vele kaszált a csoportban, Vilmos bácsi felkiáltott: Lajos, ez meg a te kis keresztleányod! Lajos bácsi és a többiek meglepődve és meghatódva olvasták a messzi távrolról szóló újságcikket, és meglegedve nyugtázták, gyerekeikkel gondosan bánnak, és jól érzik magukat. Lajos bácsi pedig kivágta a képet az újságból, megőrizve hazahozta és elvitte a családnak. Azóta is büszkén mutogatja a Fél család az akkori idők fényképes újságcikkét, mint

A képen elől Fél Kornélia, középen pedig Szabó Katalin

relikviát. A kis újságcikk még ma is féltve őrzött emléke az egész családnak.

Nagy Géza, 2015. április 15.

A cikk arról számol be, hogy Csehországban a chrudimi gyerekekkel a seči duzzasztógát közelében levő pionírtáborban egy elárasztott szlovákiai községből, Csicsóról is táborozik 29 gyermek. Noha ezek a gyerekek csak az egy ötödét alkotják a táborlakóknak, sem sportban, sem munkában nem vallanak szegényt. Sőt! A helyi EFSZ-ben brigádozva, az egy főre eső teljesítmény alapján, az első helyen végeztek a csicsói alapiskola úttörői. A pénzbeli jutalmat a Horni Bradlo-i EFSZ adja a szolidaritási alapjából.

Nagy Amália

Balról:
Szabó Katalin,
Nagy Judit,
Petróczi Irén,
Nagy Sarolta,
Fél Kornélia

A képeket Fél Lajosné Kolocsics Erzsébet bocsátotta rendelkezésünkre.

Így emlékezem az 1965-ös árvízre

Öten vagyunk testvérek, 1965-ben már csak ketten voltunk otthon, öcsém, Sanyi 10 éves volt, én 12 éves. Mikor kihirdették, hogy el kell hagyni a falut, édesanyám összepakolt, és elindultunk abban a reményben, hogy hamarosan visszajövünk. Először Tanyra vittek bennünket, mert azt mondták, Tany 6 méterrel magasabban fekszik, mint Csicsó. Én abban az évben, májusban ágendáztam (komfirmáltam), és persze a legújabb, legszebb – ágendázási ruhámat vettem fel. (Most már csak mosolygok ezen.) Pár nap voltunk csak Tanyon, mert úgy tűnt, ott is fenyeget a veszély. Csizmadyáék fogadtak be minket és keresztanyámékat, noha, hogy a család maga is nagy létszámú volt. Aztán tovább kellett mennünk. Este indultunk el vonattal Nemesócsáról, másnap dél körül értünk Udvardra Pozsonyon keresztül. Örökkévalóságnak tűnt az éjszakai utazás, ugyanis végigsírtam, mert édesapám itthon maradt, ő nem akarta elhagyni a falut. Azon aggódtam, mi lesz vele, hisz úszni sem tudott. Udvardon is egy családnál voltunk elhelyezve. Édesanyám akkor volt változó korban, sokat betegeskedett, még kórházban is volt Érsekújvárbán. Édesapámról semmit nem tudtunk, rádión és újságon keresztül is kerestettük. Egy napon aztán megjelent, meglátogatott minket. Udvardon kihirdették, hogy az árvízkárosult gyerekek mehetnek Csehországba, pionírtáborba. Mi is feliratkoztunk és elmentünk. Hradec Královéban, egy gyermekotthonban töltöttünk egy éjszakát, majd másnap továbbmentünk a chrudimi járásba, Horní Bradlo nevű kis falucskába. Kovács Ferenc tanító úr és Molnár Katalin tanítónő (Kolozsémáról) és két szülő, Nagy Lajosné Annus néni és Molnár Józsefné Terus néni volt velünk.

A képen balról jobbra, alsó sor: Nagy Lajos, Pavlačka ..., Kovács Ferenc, Megály Sándor, Szabó Sándor; 2.sor: Németh Zsuzsanna, Nagy Katalin, Molnár Terézia, Textor Alfréd, Liska Károly, Kura Sándor; 3.sor: Győri Klára (Rákócziné), Nagy Árpád, Nagy Zoltán, Megály Nándor, Kura István, Nagy Anikó, Nagy Márta, Szabó Julianna, Kura Lajos, Liska Erzsébet; 4.sor: Megály Katalin, Molnár Katalin tanítónő, Németh Kálmán, Textor Dóra, Opálka József, Kura Irén, Kovács Ferenc tanító

Megkaptunk minden gondoskodást, de naponta kérdeztük, hogy mikor mehetünk haza. Pontosan már nem tudom, hogy augusztus végén vagy szeptember elején jöttünk-e vissza. Édesapánk jött értünk, már az úton hazafelé elmondta, hogy milyen szép babát fogott ki nekem a vízből – ugyanis ő teknővel járt a melléképületünk padlására telepített tyúkjainkat etetni. Mikor hazaértünk, kiderült, hogy a saját babámat fogta

ki, melynek én varrtam kék bársonyruhát fehér mandzsettával. Jót neveltünk ezen.

Gyermekként is megviselt a szörnyű látvány, amely otthon fogadott. Ekkor a zárdában laktunk, ott volt a bútorunk is, édesapám mentette ki házunkból, amikor már vízben állt. Azt hitték, hogy a hármasszekrényt kénytelenek lesznek bent hagyni, mert nem tudták a vízben annyira lenyomni, hogy átférjen az ajtón. No, de végül sikerült. Igaz, hogy a házunk nem dőlt össze, mert valójában új ház volt, beton alappal és három sor blokktéglával (az Országúton-Fő utca). 1963-ban költöztünk be. Azonban annyira megrongálódott, hogy lebontásra ítélték. A lebontás előtti utolsó napon szüleim visszamondták a lebontást. Azóta már tudjuk, hogy itt hibát követtek el, mert akinek összedőlt a háza, az állami segélyből új házat tudott építeni, és még be is tudta bútorozni. Mi meg alig tudtuk rendbe tenni, olyan kevés pénzt adtak rá. Bátyám és édesapám maguk rakták alá körben téglával (10m x 10m), mert az akkor itt-tartózkodó sok vendégmunkás – kőműves közül senki nem vállalta. Először rendbe tettük a melléképületet, mert a zárdából ki kellett jönnünk. A 3m x 3m-es nyári konyha volt a szobánk, a kamra meg a konyhánk. Aztán a házat is sikerült helyreállítani úgy, hogy karácsonykor már benne laktunk.

Szabó Julianna, Csicsó, 2015. április 19.

Nekünk, gyerekeknek kaland volt, szüleinknek nagy gond

A szakítás napján az utolsó transzporttal hagytuk el anyámmal a falut. Nem akartunk elmenni, elbújtunk a Varjú ház padlásán (az Öreg utcán). Bátyám azonban megtalált minket, nem tehattünk mást, el kellett mennünk. Tanyra, majd Nemesócsára vittek busszal. Onnan vonattal hatalmas kerülővel Pozsonyon keresztül végül Udvardra jutottunk. Egy férfitől tudta meg apám, hogy hova kerültünk. Csak kb. két hétig voltunk ott, aztán hazajöttünk. Még mindig nagy volt a víz. A házunk a „Piri” utcában összedőlt. (Ravaszlik-Erecs – a környék utcáihoz viszonyítva mélyebben fekszik. Az utca vályogházai összeomlottak. Nővérem akkor

*Kanális. A képet Kovács Erzsébet
bocsátotta rendelkezésünkre.*

szült Komáromban, csónakkal mentek be a házunkba a kitört ablakon keresztül. Úgy tudták kihozni a szekrény tetejéről apámék a babakelengyét.) Így egy éjjel a volt szövetségi irodában aludtunk, ahol apám volt elszállásolva. Másnap Szép Imre bácsi jött értünk, és hozzájuk költöztünk be. Ott az udvarban állt egy régi ház, abban még Pinty Ferenc bácsiék laktak. Mi, gyerekek örültünk a nagy víznek. A Hami úttól az ONCSA házak után a

Szakajtásig, mai nevén Lionig tengernyi víz volt. A gödrökben, mélyebb

helyeken szintén. A vizekben meg rengeteg hal. Németh Gyula barátommal csónakkal jártuk a vizeket, fogtuk a halakat, és hordtuk haza őket a gémeskutunkba. Örültünk, hogy milyen sok halunk van, ettük is. Amikor elvonult a víz, és megkezdődött a falu újjáépítése, a szövetkezet telepéről lajtos kocsival hordtuk a vizet az építőmunkásoknak. Mikor hazahozták az állatokat, szarvasmarhákat, mint fiatal fiú, legeltettem a szövetkezet teheneit. A szövetkezetnek a Hami út mellett is voltak tyúkjai, egy lapos helyen, és onnan már csak nehezen tudták kimenteni őket. Ezeket a tyúkokat az orvosi rendelő mögötti ma is álló magtárba hurcolták át. Mikor kikerültek belőle a tyúkok, Molnár Gáspár bácsi felügyelete alatt kitakarítottuk az épületet.

Karácsonyra felépült a házunk, és az ünnepeket már az új otthonunkban töltöttük.

Idős Fél Dénes, Csicsó, 2015. április 21.

Árvízi emlékeim

Hosszas rábeszélésre határoztam el magam, hogy pár mondatban én is megosszam az emlékeim az életünket befolyásoló nagy árvízről.

Első osztályos tanuló voltam. Egy napon, nem tudok pontos napokat, június közepe felé, hazaküldtek bennünket az iskolából, hogy a gyerekeknek el kell hagyni a falut. Sírva mentünk haza, otthon édesanyánk is sírva fogadott bennünket. Aztán összecsomagoltunk, és a faluban várakozó egyik busszal Gellérre mentünk hárman – anyánk, húgom (legkisebb húgom még nem élt) és én – nagybátyám és nagyanyám családjához. Édesapám itthon maradt.

Arra már nem emlékszem, hogy még aznap vagy másnap, de már

honkorodott, szürkült, amikor Gellérre hamarabb betört a víz, mint Csicsóra, így hirtelen mindenkinek el kellett hagyni Gellért, és elszállítottak minket a nemesócsai állomásra. Egész éjjel utaztunk, mert a vonat sem tudott a síneket ellepő víz miatt haladni. Kerülő utakon, már reggelre értünk valahogyan végső állomásunkra, egy Érsekújvárhoz közel fekvő faluba, Udvardra. Népes családuknak sokáig álldogált a falu terén: mi hárman, nagybátyámék öten és nagyanym. Végül Pálinkás Bélák fogadtak be minket – megérdemlik, hogy leírjam a nevüket – az udvarukban álló külön épületbe. Pár nap után hárman maradtunk, nagyanymkat keresztanyam vitte el Zsitvabesenyőre, nagybátyam is családjával máshova került. Pálinkáséknak nagy lányaik voltak, ők pártfogásukba vettek minket, kisgyerekeket. Jól éreztük magunkat, segítettünk nekik a kertben, húgom és én inkább csak játszásként.

Mi időben hazajöttünk, Zsuk típusú kisteherautón utaztunk. Nem lehetett volna még hazajönnünk, ezért ha néha megállították az autót ellenőrzésre, nekünk, gyerekeknek le kellett bukunk, nehogy meglássanak bennünket. Itthon még volt egy kis víz az udvarunkban, belül a falakon pedig 20-25 cm magasságig látszott a nyoma (Alsó utca, a Tó Duna felőli oldala). Édesapamk itthon, míg nem húzódtott le a víz a házunkban, a mai iskola helyén levő szövetkezeti irodában aludt többedmagával. Etették az itthon, házaknál maradt állatokat, őrizték a javukat, ahogy beosztották őket. Később őt is elküldték Szudéta-vidékre szénát kaszálni. Arra emlékszem még, hogy lajtos kocsikkal hordták az ivóvizet, de nekem nem ízlett, mert nagyon klóros volt. Csak októberben kezdtük meg az iskolát, pár hétig még mi. kisiskolások is a kastélyba jártunk, elfértünk, mert nem volt minden gyerek itthon.

Félné Szép Irén, Csicsó, 2015. április.

Bödök János emlékei

Nagybátyám id. Bödök János ekképp mesélte el az ő árvizes történetét. Amikor még a Duna vize a folyómedrében volt, de már figyelmeztették a lakosságot, hogy bármikor bekövetkezhet a szakítás, ő és az édesanyja még itthon volt. Ebben a feszült helyzetben behívták őt az akkori munkahelyére, Pozsonyba, 2000 Kcs-t és szabadságot kapott arra az eshetőségre, hogy mentse, ami még menthető. Közvetlen a szakítás előtt egy nappal már hazafelé tartott. Pozsonyból autóstoppal jutott el Dunaszerdahelyre. Ott az úton találkozott azokkal a Tatra teherautókkal, melyek már vitték a Duna töltéséhez a köveket. Velük érkezett meg a faluba. Másnap bekövetkezett a tragédia. Édesanyját 10.00 órakor tette fel arra az autóbuszra, amely még mentette ki az embereket. Ő azonban a faluban maradt és segédkezett ott, ahol kellett. Például tyúkokat hordtak az öreg óvoda padlására, vagy a kétéltűek mellé osztották be. Csendőrökkel járták a falut, hogy felhívják a még ott tartózkodó lakosokat, hogy hagyják el a falut. Aki mégis maradt, annak alá kellett írnia egy papírt, hogy saját felelőségére marad itthon. Aztán éjjel fél 1-kor ő is útra kelt. Nagymegyerre indult, onnét pedig Pozsonyba. A városban több csicsói emberrel és a bátyjával is találkozott. Keresték egymás társaságát, elmondása szerint nagyon összetartottak a csicsóiak, segítették egymást, amiben csak lehetett. Dunaszerdahelyre is kijárt érdeklődni a bátyjával az édesanyjuk felől. Olyan információt kaptak, hogy ő bizony Lakon szállt az autóbuszról és a lánytestvérénél szállt meg. Elindultak hát, hogy meglátogassák. Nagymegyerről, gyalog jöttek, ott kb. térdig ért a víz, majd Lak határában már úszva tették meg az utat befelé a faluba. Ruháikat zacskókba csomagolták. Nagy volt az öröm a viszontlátáskor. Másnap reggel a laki állatorvos, Dr. Vigh lélekvesztő ladikját kérték kölcsönbe és azzal tértek haza, hogy megnézzék milyen

károk keletkeztek a házukon. Hála Istennek, a Felső utcában nem volt víz, a ház lakható maradt. A paplakban főztek, így ott kaptak ebédet. Majd arra gondoltak, hogy hazahozzák az édesanyjukat. Csakhogy akkor még nem nagyon engedélyezték a visszatérést. Ezért is indultak neki a nagy útnak éjjel, kb. éjfél után Lakról Csicsó irányába. A két testvér és mamájuk egy lélekvesztő ladikon, mely alig pár centit ért ki a vízből. Kécsnél kutyaugatást hallottak, mégis eltévedtek, a Tótház felé vették az irányt. Majd amikor meglátták az útjelző táblát, már tudták, nemsokára hazaérnek. Legeslegjobban a mamájuk örült, hogy épségben hazajutottak. Ez pontosan a szakítás utáni negyedik napon volt, amikor a víz már egy kicsit apadt. Mindezek után visszatértek a csónakkal Lakra, majd onnét Pozsonyba kétéltűvel. János bátyám nem sokáig maradt azonban a városban, újra hazafelé vette az irányt. Ekkor már traktor is járt a faluba. Sokan hazamerészkedtek, hogy megnézzék, mivé lett a házuk, a mindenük. Sírás hallatszott a faluban, hisz a kár jelentős volt. Ő úgy gondolta, felmond a régi munkahelyén és visszatér a falujába, hogy lévén szakmája kőműves itt segítsen a rászorultakon és az újjáépítésben. Még egy érdekesség! Az artézi kútról is mesélt, mégpedig azt, hogy milyen hasznos volt a falunak ez a kút. Ugyanis a nagyvíz idején onnét tudták hordani az ivóvizet. Dr. Snoha, a falu orvosa ki is vizsgálta, hogy nem fertőződött-e meg a 160 méter mélységből feltörő víz. A kutat 1958-ban fúrhatták, hosszú magas rúdon tört ki belőle a víz. A jelenlegi állapotába 1982-ben került, amikor is lejjebb hozták a víz kivezetését.

Bödök János, Androvics Adrianna

Idős Bödők Károly (1941) visszaemlékezése az 1965-ös árvízről

Így emlékezik édesapám: 1965. június 17-e csütörtöki napra esett. Ebben az időben Csilizradvány mellett, Füzesben laktam. Hetente kétszer, szerdán és szombaton jártam haza. Legényemberként éltem. Az állattenyésztő-telepen, ahol dolgoztam, 500 szarvasmarha, 250 anyadisznó és a szaporulat volt. Kulcsodnál 10 óra 10 perckor szakította át a Duna a gátat. A hangszórókban 11.00 kor jelentették be, és megkezdték az emberek kitelepítését Csilizradványon. Rendőrök, tűzoltók segítettek a mentést. 14.00-kor elöntötte Füzeset az árvíz. A kanálisokban visszafelé folyt a víz és fokozatosan megteltek. Novotný Rudolf GAZ terepjáróval nem tudott kimenni a tanyáról, mert úgy megemelkedett hirtelen a vízszint. Június 17-én 15.00 körül kezdték Füzes kiürítését. Helikopterekkel szállították az embereket a volt nagymeyeri futballpályára. Csak öten: Birsél Jenő, Novotný Rudolf, Ács Sándor, az állatorvos és én maradtunk a majorban. Az állatok akkor még láncon voltak. A telefon még működött. 18.30-kor helikopter vitt aztán minket is el, utolsóként a telepről. Mielőtt elmentünk volna, az állatokat szabadon eresztettük és a közeli szénakazlak felé irányítottuk őket. A teheneket este már nem fejte meg senki. Június 19-én délután az orosz hadsereg magyarországi alakulatai jöttek 10 kétéltűvel, és megkezdték a telep kiürítését. Itt segédkeztünk. A szarvasmarhákat szombaton és vasárnap a patasi felvásárló telepre vitték, onnan elszállították a dunaszerdahelyi vonatállomásra, teherautókkal. Az állatokat az olomouci vágóhídon vágták le. Brucellózis fertőzésük volt. Az árvíz előtt már megszületett a döntés, hogy emiatt az ellések után az összes állatot meg kell semmisíteni.

A magyarországi orosz katonákat elvezényelték, majd utánuk 10 kétéltű jött 40 hidással. A Miléniumi hídnál (Millennium – Patas) kétszer is elszakadt a kétéltű lánctalpa. A katonák víz alatt rakták össze a tank elszakadt láncaát. Mint a vadkacsák merültek le és fel.

A telepen maradt gabonát a patasi szövetkezet raktáraiba helyeztük el, onnan a felvásárló vitte el. A lakosokat a dunaszerdahelyi gimnáziumban helyezték el. A férfiak Illésházán kaptak munkát.

Szerdán,

június 23-án

jöttem haza

Csicsóra. Ekkor

szüleim már nem

voltak otthon. Két

kétéltűvel jöttünk

haza a Petőfi

utcába. Itt csak 10

cm-es víz volt. Felraktuk a bútorokat a házból, és Bödők Jani unokabátyáméknál raktuk le őket a Felső utcában. Azóta az utca legalább 12 cm-t lett töltve. Édesanyám Bödők Jusztina a dunaszerdahelyi gimnáziumban volt elszállásolva. Édesapámat a tanyi állomásról vonattal vitték Udvardra.

Bödők János szőlője Udvardról származik. Nagyon ellenálló fajta. Az árvíz után adták az udvardiak a szőlőt a barátság jeléül.

Július 8-án Prága mellé vittek minket, negyvenünket, egy 60 hektáros katonai objektumba kaszálni. Főként mi, füzesiek voltunk ott. A kabátfalui (Komárom) gátrobbantás után tértünk haza augusztus közepén. A fertőtlenítések után lassan megkezdődött újra az élet.

Idős Bödök Károly, Mgr. Bödök Károly

Nagybátyám, Bödők Dénes mesélte

Árvízkor a kötelező katonai szolgálatomat töltöttem, mely akkor még két év volt. Csehországban szolgáltam. Kértem és kaptam is rendkívüli eltávozást. 8 napra engedtek el. Augusztus 8-án jöhettek haza. A gyorsvonat Pozsony és Komárom között nem állt meg a menetrend szerint. Bogyánál annyira lassan ment a felázott vasúti töltés miatt, hogy le tudtam lépni a vonatról. Hazagyalogoltam. Gondolkodtam először, hogy Kécsnek indulok. Aztán úgy döntöttem, hogy inkább Tanyra jövök, a főúton, mert Kécsen még víz lehet. Az utak tiszták voltak, és gond nélkül hazajutottam.

Mgr. Bödők Károly

Kovács Erzsébet emlékei

Kovács Ferencné Fábik Erzsébet 1965-ben az akkori Helyi Nemzeti Bizottságon dolgozott mint anyakönyvvezető és hivatalnok. Ő így emlékszik vissza az akkori szörnyű időszakra. Livinka Štefan volt a HNB fizetett titkára, a tiszteletbeli elnök pedig Klánik Pál. Az akkori esős időszak után már érezhető volt, hogy valami történni fog, a Duna vízszintje napról napra emelkedett. Jöttek is a telefonhívások a hivatalba, ülésezett a válságstáb, a civilvédelmi osztály emberei járták a Duna-töltést. Figyelték a vízállást, és küldték tovább a jelentéseket. Szervezték az emberek evakuálását és a mentési munkálatokat. A stábtagok, úgymint Riedlmayer János, Szüllő Gyula, dr. Snoha Štefan, Várady Pál meg is kezdték a gyermekek, anyák, az idősebb emberek, betegek evakuálását két nappal a gátszakadás előtt. Autóbusszal sokan Tanyra kerültek, majd onnét tovább Tótmegyerre, Udvardra, Nová Baňa-ra, Csehországba. A faluban 101 ember maradt. A HNB-n kialakított konyhán is főztek rájuk,

Németh Amália emlékei

Azon a júniusi reggelen Amália néni éppen az apósához, id. Németh Ernőhöz sietett, aki a háborúból hazatérve mindennapos ellátásra szorult, és ekkor találkozott a szomszédasszonyával Magyarics néniel. A gyors üdvözlés után arról kezdtek beszélgetni, hogy mennyire duzzad a folyó, és hogy ennek nem lesz jó vége. Ekkor találkoztak egy nyitott fedelű katonai autóval, melyben katonák ültek csákánnyal, lapáttal és ásóval felfegyverkezve. Azt kérdezték a helybéli asszonyoktól, hogy merre találják a gátat. Ők útba is igazították a sofőrt, majd eközben már megszólalt a hangosbemondó. Kérték a falu polgárait, főleg az asszonyokat és gyerekeket, hogy szedjék össze a holmijukat és készülődjenek az evakuálásra. Ő hazarohant három gyermekéhez és összekapta a szükséges ruhákat. Férje Ostravában dolgozott, telefonon tudatta vele, hogy el kell hagyniuk a falut. Arra meg végképp nem volt idejük gondolni, hogy mi lesz az állatokkal, tyúkokkal, csibékkel az udvaron és a disznóval az ólban. Az autóbusz Bogyára, majd onnét Tardoskreddre vitte őket. Balogh Lajosékhöz kerültek, velük hazajövetelük után is sokáig tartották a kapcsolatot. Nekik is három gyermekük volt, így a hat gyermek együtt játszott, Amália néni pedig mosott és főzött rájuk. Akármilyen jó helyen voltak, de csak nem nyugodtak. Szerették volna már tudni, hogy mi lett a házukkal és ingóságukkal. Így tehát a gátszakadás után négy vagy öt nappal hazamerészkedtek. Mosóteknőben tették meg az utat egészen a házukig, ott 1,40 méteren állt a víz, és mindent tönkretett. Az állatok elpusztultak, a szépen összerakott farakást elsodorta az áramlat. A bútorok megdagadtak, az a cement is tönkrement, melyet a ház további építésére tettek félre. A varrógépét még meg tudta menteni és egypár dunyhát, takarókat. Amikor már végleg haza lehetett jönni, igazából akkor látták mekkora káruk keletkezett. Mindenük víz

alatt volt és nem is maradt igazán semmi használható. A falakat piócák lepték el, mindenhol állattetemek voltak. Férje akkor már itthon, a helyi szövetkezetben keresett munkát, vele nekiláttak a romok eltakarításának. Házbiztosításuk nem volt, kértek kölcsönt a károk felszámolásához, de kérelmüket elutasították. Az államtól 1860 koronás kártérítést kaptak, abból kezdték újraépíteni az életüket. Miután rendbe hozták a házat férje szülei maradtak a ház lakói. Ők maguk 1978-ban újra építkeztek az Árokháton.

Németh Amália, Androvics Adrianna

Fél Lajosné szül. Kolocsics Erzsébet, 87 éves csicsói lakos emlékei

Minden ember életében történnek kellemes, kevésbé kellemes, de esetenként szomorú, sőt tragikus események. Ez a történet a helyi és csallóközi emberek legszomorúbbja közé tartozik. Most, hogy fél évszázados évfordulója közeledik a gátszakadásnak, elhatároztam, hogy felkeresem Fél Erzsi nénit, aki családjával és a többi helyi lakossal szintén élő részese volt ennek a szomorú történetnek. Erzsi nénihez bejelentkezésem után lányával, Nellikével látogattunk el. Szívélyes fogadtatás után előzékenyen érdeklődött először az én egészségi állapotom, majd a családomé felől. Bevallom, szégyelltem kissé magam, hisz Erzsi néni már hála a sorsnak 87 éves és ezt a kérdést először nekem illet volna feltennem. Miután a figyelmetlenségemért elnézést kértem, megkérdeztem Erzsi nénit, hogy elmondaná-e az emlékeit, hogy az utókor is átérezhesse azokat a mepróbáltatásokat, melyeket akkor a kérlelhetetlen természet okozott a Csallóköz emberének.

Bizony váratlanul ért bennünket a hír – meséli Erzsi néni – , a helyi hangosbeszélőn hallottuk, hogy a Duna gátja Csicsónál átszakadt, és az asszonyok a gyerekekkel gyülekezzenek a buszmegállóhoz. Készítsenek össze kisebb csomagot, ruhaneműt, élelmiszert, iratokat és pénzt, mert a falu lakosainak el kell hagyniuk a települést. Először minden olyan hihetetlen volt, de miután egyre gyakrabban szólítottak fel mindenkit, kénytelenek voltunk beletörődni a puszta valóságba. Aznap délután mindenkit a tanyi kultúrházba szállítottak. Azt a napot és az éjszakát ott töltöttük. Következő nap azonban továbbszállítottak bennünket egészen Tardoskeddre. Tardoskeddre érkezve a helyi iskolában helyezték el a családokat, és itt vártuk az akkor még kilátástalannak látszó helyzetünk javulását. Jöttek az akkori helyi vezetők és megnyugtattak bennünket, hogy a tardoskeddi családok együtt éreznek velünk, és befogadják az ideérkező családokat. Jöttek is, és ki-ki vállalt egy-egy családot. Látszott rajtuk a segítőkészség és a szánalom, a rádióból értesültek szomorú állapotunkról. Azonban, mivel mi hatodmagunkkal voltunk, így nehezebb volt olyan háztartást találni, ahol minden elférjünk. Ekkor Margit lányunk 13 éves, Nelli 11, Lajos fiunk 6 és a kis Erikánk 3 éves volt. Utolsók közt maradtunk az iskolában. A kis Erika estefelé a táblára krétával rajzolgatott, így múlatta a lassan telő időt. És ekkor sosem felejttem el, érkezett egy helyi tanító néni, Pintér Jánosné. Látva Erikát rajzolni, érdeklődött, hogy kihez tartozik ez az ügyes kislány. Mondtam, hogy ő bizony a miénk. Felajánlotta, hogy elviszi Erikát. Igen, de mi még itt vagyunk a többiekkel. És akkor a Jóisten áldja meg őt, ha még él, ha nem, akkor haló porában is, elvitt mindnyájunkat az édesanyjához. Itt fogadták be családunkat, és egész addig gondoskodtak rólunk, míg Pozsonyból Éva testvérem tudomást nem szerzett hollétünkről. Ezek után elkerültünk Pozsonyba Erikával és Lalival. Újfent Pintér tanító néninek hála, Margit és Nelli lányunk a tardoskeddi iskola tanulóival Horní Bradlo mellett, a

seči pionírtáborban tölthették a nyarat. Pozsonyi tartózkodásunk után, miután falunkban engedélyezték a hazatelepülést, mi is hazamentünk. Előtte már értesültünk arról, hogy szomorú, de a családi házunk egy része leomlott. Hazaérkezésünkkor a szívszorító látvány nagyon elkeserített mindannyiunkat.

Az eddig elvégzett fáradtságos munkánk eredménye teljesen veszni látszott. De mi továbbra is itt akartunk élni. Elhatároztuk férjemmel, Lajossal, hogy ha a Jóisten

erőt, egészséget ad, akkor újraépítjük valahogy a házunkat. Igen, de addig is valahol lakni kell! Felajánlást Barthalos Lajoséktól kaptunk, nekik az Alsó utcai szülői házuk épségben maradt. Lajosék két szobában szüleikkel laktak, de megosztották velünk, a hattagú családdal a szobákat. Örültünk, mert itthon lehettünk, mert a szülőfalun minden jó, a rossz emlékek is oda kötik az embert, ahol született. A hely szűkös volt, de mint mindig, a szükség törvényt bont. Egy nap azonban látogatónk érkezett. Már nem emlékszem pontosan, hogy Nagy Sándor bácsi, vagy felesége Terus néni volt-e. Az ő házuk sem pusztult el, csak károsodott, és szintén két szobájuk volt. Meglepődve hallgattam ajánlatát jótevőnknek, ma is köszönöm. Megkért, hogy nézzem meg a helyiséget, és ha elfogadhatónak tartom, míg nem lesz saját hajlék a fejünk felett, vegyük használatba. Megnéztük férjemmel, és örömmel elfogadtuk a felkínált szobát. Közben a ház utolsó helyiségét, melyet kamrának használtak, felszabadították, így átmeneti

konyhának is megfelelt, mert volt külön kéménye, ezért a főzni is lehetett benne. Odaköltöztünk.

És ezek már az én (*Nagy Géza*) emlékeim. Emlékszem, meleg nyári napsütés volt. Mi a már közben hazaköltözött utcabeli fiúkkal az utat elfoglalva épp fociztunk. Látva, hogy lovas kocsi közeledik, abbahagyva a mérkőzést, néztük a közeledő kocsit. A kocsin maradék bútorok, ruhaneműk, a bakon Fél Lajos bácsi noszogatta a szomorkásan bandukoló lovakat, Lajos bácsi jobbán Nellike lánya, piros fehér pöttyös nyári ruháskában, balján a kis Erika. A két csinos kislány szívet melengető látvány volt, de tudat alatt éreztük a szomorúságot. A költözködés után kialakult az addig csupán távolról ismerős két család egymással békességben élő kapcsolata. Úgy éreztük, szükségben kölcsönösen kötelesek vagyunk egymást gyámolítani. Nem is volt ez különösen gond, hiszen Erzsi néninek megmaradt egy nagyon kellemes emléke. Az egyik este lefekvéshez indultak a hálószobájukba, a konyhánkon keresztül. Épp vacsoraasztalnál ültünk. Édesanyám rántott karfiolt sütött, azt majszoltuk. Erzsi néniéket, a konyhán áthaladtukban, édesanyám asztalhoz hívta. A konyhában terjengő illatok miatt – noha már vacsora után voltak – szívesen elfogadták kínálásunkat. Mint Erzsi néni mondta, életében akkor evett először rántott karfiolt, de olyan finomat még nem evett!

Az emlékek felelevenítése közben megérkezett Medvéről Erzsi néni másik leánya, Margit a férjével, és ők is bekapcsolódtak a szép, ám szomorú emlékek felidézésébe. Margit férje ifj. Bödők Vilmos ő akkoriban még az utcánkban lakott szüleivel, és mint mi, id. Bödők Vilmosék is befogadtak átmenetileg egy négytagú családot, ifj. Kolocsics Mihályét. Így történt ez akkortájt, aki tudott, segített, mert az élet kiszámíthatatlan, és a sors tud váratlan meglepetéseket okozni. De ha van segítő kéz, könnyebben leküzdhető minden sorcsapás! Ezzel a megállapítással

mindannyian egyetértettünk. Ezután megbontottam a kedves asztaltársaságot, és erőt, egészséget kívánva Erzsi néninek és az egész családnak, elköszöntem. Tisztelettel megköszöntem, hogy időt szakított számomra e kedves beszélgetésre.

Fél Erzsébet, Nagy Géza

Víz, víz, víz! Emlékezés az 1965-ös árvízre

1965-ben, az árvíz idején, én még nem is éltem. Pocaklakó voltam édesanyám hasában. Minden áldott állapotban lévő asszonyt elvittek Dunaszerdahelyre és Pozsonyba. Lehetséges, hogy a félelem túlságosan is befészkelte magát a lelkembe, mert azóta is foglalkoztat ez a téma. Olyannyira, hogy az évfordulóhoz közeledvén leültem Kiss Nándor bácsival beszélgetni. Számomra is ismeretlen dolgokról beszélgettünk, pedig azt gondoltam, hogy már ismerem az árvíz történetét.

Az 1965-ös év épp ilyen esős időszak volt, mint az idejé. Ahogy közeledett a veszély, úgy tették meg a szükséges óvintézkedéseket. Elrendelték a faluban az állatok, később az emberek teljes evakuálását. Mire bekövetkezett a tragédia, addigra már teljesen üres volt a falu. Csak egy pár idősebb férfi maradt benne. Hogy hogyan szakította át a víz a gátat, arról több legenda is szól. Van, aki szándékos szakításra (robbantásra) emlékszik. Van, aki azt mondja, természetes úton kereste a víz a helyet magának. Sajnos itt Csicsónál volt a víznek legerősebb az ereje. Itt volt leggyengébb a gát, mert akkoriban még nem volt ilyen erős és magas. Ebbe az állapotába csak sok évvel az árvíz után, tulajdonképpen a bósi erőmű építésének megkezdésekor került.

Beszélgetőtársam elmondta, hogy három napig nem is volt víz a faluban. A Csiliz töltése felfogta a vizet. A füzesi és a többi levezető kanálisok elvezették a vizet inkább Nagykeszi térsége felé. A faluban legelőször az újsoron mutatta meg erejét a dühöngő áradat. Leszakadt a híd, majd a víz szépen, lassan kezdte ellepni az utcákat és a házakat. Azokon a területeken, amelyek magasabban fekszenek, mint a Felső, a Duna, az Alsó és a Petőfi utcában és az Árokháton egyáltalán nem volt víz. A többi utcában és az Erecsi úton is csak gázló alakult ki. A Duna töltéséig ki lehetett menni traktorral. Arról, hogy hány ház dőlt össze és hány ház vált teljesen vagy részben lakhatatlanná, most nem írok. Nem is volt olyan család, akinek a rokonságában nem következett volna be a tragédia. Beszélgetőtársam arról is mesélt, hogy abban a szörnyűséges időben milyen példaértékű volt az emberek közötti összefogás. Az állam óriási segítséggel járult hozzá, hogy a falu újjáépülhessen. Segítséget kaptunk más járásoktól, építővállalatoktól, katonaságtól. Csehországból is érkeztek munkásemberek, akik szintén kivették részüket a romok eltakarításából és az új házak alapjainak letételéből. Hordták be a faluba a kenyeret, az építőanyagot. Részt vettek a fertőtlenítésben is. A víz visszahúzódása után a rothadó gabona miatt bizony rettentő bűz lepte el a falut. Segítség érkezett szinte mindenhol az országból. Tervezőirodát is helyeztek ki. Ott rajzokat készítettek, hogy minél hamarabb megépülhessenek az új házak. A családok a szövetkezettől és más munkáltatótól kamatmentes kölcsönöket kaptak. Ez akkoriban hatalmas segítség volt. És az is, hogy villanszerelőket, ácsokat, kőműveseket küldtek a faluba. A családfők engedélyt kaptak arra, hogy a víz visszahúzódása után otthon maradhassanak eltakarítani a romokat. Az „átkos” időben, mint mindent, az építőelemet is csak nagyon nagy utánajárással lehetett megvásárolni. Árvízkor ez az állapot is megváltozott. Mindenki rövid időn belül hozzájutott a faanyaghoz vagy

a téglához, tetőcseréphez. A segítő kezek úgy dolgoztak, mint a méhek. A házak szaporodtak, mint a gombák. Karácsonyra már mindenki igyekezett lakhatóvá tenni az otthonát. Akárhogy is számoljuk, ez azért nem sok idő. Csak pár hónap.

Elgondolkodtató az a tény, hogy negyvennyolc évvel ezelőtt az összefogás milyen erős volt. Felteszem a kérdést! Jelen helyzetben ez az erő mekkora lenne? Félre tudnánk-e tenni minden egymással szemben haragunkat és irigységünket? Tudnánk-e önzetlenül segítséget adni?

Egy másik gondolat. A szarvasmarha állományt elvitték Terchovára az ottani legelőkre. A disznókat és egyéb háziállatokat is mind elszállították biztonságos helyre. Mindet megjelölték valamilyen módon. Így az állatok a sok viszontagság után, szerencsésen visszakerültek a gazdájukhoz. Egy sem hiányzott belőlük! Lopásokról és fosztogatásról nem érkeztek bejelentések az akkori HNB-re. Mindenki a maga bajával volt elfoglalva, és tette a dolgát, mert a helyzet azt diktálta.

Az árvíz egyetlen jó következménye az volt, hogy a falu 1965 után gyorsan megindult a fejlődés útján. Új betonutakat kapott a kavicsos és köves utak helyett. Bevezették a faluba az ivóvizet. Szépen kiépült az infrastruktúra. Új utcákat nyitottak, építkezési telkeket osztottak ki. Egyre többen választották otthonuknak a falut. 1980-as években laktak itt a legtöbben.

Amikor ez a cikk megíródott, éppen csak túl voltunk a Duna újabb áradásán. Aggodalommal töltött el mindannyiunkat, hogy bármikor megtörténhet a tragédia. A gát jól bírta a nyomást. Biztos vagyok benne, hogy a lakosság is helyállt volna a bajban. Csak még némelyeknek tudatosítaniuk kellene, hogy nehéz járműveik megrongálhatják az amúgy is nyomás alatt lévő töltést.

Kiss Nándor mérnök, Androvics Adrianna, 2013. június 14.

**Várady Pál (1918–1990) levele, melyet az 1965-ös nagy
árvíz után írt barátjának.**

Kedves barátom, Márton!

A leveled olyan jó érzéssel olvastam, hogy ki sem lehet mondani. Ilyen borzalmas katasztrófa után oly jó érzés, hogy egy régi jó barát jobbanrosszban gondol, a legalább olyan jó barátjára. Kedves Mártonkám, talán le sem lehet írni, hogy milyen borzalmak és körülmények közt vészeltük át az árvizet. Nem is számítottunk rá, hogy nálunk el fogja a Duna a gátat dobni. Abban az időben egész héten a mi szakaszunkon éjjel-nappal minden 50 m-en egy ember őrizte a gátat, és még a gátszakadás napján is normálisan dolgoztunk a határban. A szakadás előtt egy órával kontrolláltuk ott az egész szakaszt, és még 100%-kal jobb kilátás volt, mint 1954-ben, mikor is csak 8 cm-rel volt kisebb a Duna állása mint most. A töltés pedig 100%-kal erősebb, mert 20 m-rel szélesebb és 1 m-rel magasabb most, mint 1954-ben volt. Nem is akartuk elhinni, mikor a futár hozta a hírt, hogy Kulcsodnál, vagyis Kulcsod és Csicsó között szakított a Duna, vagyis nem csicsói szakaszon, hanem a kulcsodin, de ez most már mindegy. Ez már megtörtént, ezen már nem segíthetünk. Bizony, az eddigi szorgalmas munkánk eredménye egy szép napon semmivé vált.

Kedves barátom, Márton, nem panaszkodásképpen írom, de mivel kérdezed, hát bizony nekem csak annyi maradt, ami rajtam volt. A meneküléskor a család, a legnagyobb lány, Margit a két kisebbel elment, az asszony pedig nem volt itthon, és az este ment utánuk. Öten három felé menekültünk. Én egy hetére találtam meg a családot Tardoskedden, ott voltunk két hétig.

Kedves Márton, gondolhatod, mikor hazajöttem, azt a látványt, ami nálunk volt, azt kimondani nem lehet. Az új negyed, ahol legalább

100 ház volt, az mind széjjelmosva, ki így, ki úgy összedőlve olyan komikus látvány, hogy talán még sajnálkozni sem volt kedve az embernek. Az enyém is, gondold el, a tetőt a szekrények tartották, mindenünk bent maradt, a szekrény tetején a televízió, a szobában a szlón, rekamié, az ágynemű, az összes ruhánk. A spájzban minden, ami egy szövetkezetesnek van, az mind a víz, a romok alatt. Gondolhatod, hogy milyen lelki erő kellett ahhoz, hogy meg ne zavarodjon az ember, amit, azt lehet mondani, egy életen át szerzett, az egyszerűen a víz martalékává lett.

De kedves Mártonkám, tovább nem panaszkodom. Még talán lesz bennem annyi lelkierő, hogy még egyszer megpróbálkozzok egy új családi házat építeni. Csak nálunk nagyon nehezen megy, mert ahol volt, oda nem akarják engedélyezni. És telik az idő, és nem lakunk sehol, az anyóséknál kosztolunk, a feleségem nagynénjénél alszunk, de gondolhatod, se kint, se bent. De bízom még abban, hogy a legrövidebb időn belül lerendeződik a dolog, és új otthonba fogunk költözni.

Kedves Márton, írtad, hogy mivel segíthetnél? Én nem kívánok semmit, csak azt, hogy látogass meg bennünket, és elbeszélgetünk. És ha a tetőt teszem, 1-2 napra eljönnél segíteni egy szombat és vasárnap, ha lehet.

Kedves Márton, ha a leveletem megkapod, írdál családotról, és hogy hogyan futott el ez a 10-12 esztendő, amióta nem láttuk egymást. Csak kérlek, ha lehet, látogass meg bennünket, és akkor a baráti kapcsolat még szorosabbra forr össze. Mind megvagyunk, egészségesek vagyunk, a nagy lány elment a víz után Csehországba gyárba dolgozni, a két kisebb meg idehaza van, a 10 éves Palika és a 6 éves Erzsike.

Most már többet nem írok, majd legközelebb. Jó egészséget, erőt kívánok mindnyájatoknak, a feleségednek, a családotodnak.

Maradok baráti szeretettel. Pali

És pár sor a befogadóktól

Gágyor József: A tallósi kastély és uradalom

Kiadta: Tallós Község önkormányzata, 2011.

A 301. oldalon olvasható:

„1965-ben a nagy csallóközi árvíz idején a tallósi alapiskola és a mezőgazdasági iskola adott átmeneti szálláshelyet az árvíz elől menekülő ekecsi lakosoknak. Június 20-án 493 árvízkárosult érkezett Tallósra, 283-an – főleg a gyerekek és az öregek – a kastélyban lettek elszállásolva. Az iskolák alkalmazottai igyekeztek számukra biztosítani a legszükségesebb dolgokat, éjjel-nappal szolgálatban voltak. Az utolsó menekültek július 10-én hagyták el az iskolát.”

A könyv szerzője 1960-tól az alapiskola tanítója volt, az árvíz elől menekülők adatainak összeírásában (ekkor 24 éves volt) késő éjszakába nyúlóan segédkezett. Visszaemlékezése szerint nemcsak az osztályokat, hanem az alapiskola folyosóját is felhasználták fekhelyek elhelyezésére. Ehhez autókon szalmát szállítottak, majd katonai teherautókon pokrócokat.

Gágyor József, Tallós, 2015

Mária Slažanská, a tótmegyeri könyvtár vezetője szintén emlékezik, hogy náluk is lakott egy család az árvíz idején, Irén néni a fiával, Pucival. Nagymamája, aki a legtöbbet tudta volna mesélni, már nem él. Édesanyja most csaknem 90 éves, neki jó emlékei vannak a családról. Irén néni tanította meg őt arra, hogy kell a csibeszárnyba májat tűzni és úgy kirántani. Puci évekkal később meglátogatta őket Tótmegyeren a Štefánik utcában.

Márta Révaiová és édesanyja *Irena Krásna* arról emlékeznek meg, hogy az állami gazdaság Zsófia és Pikova majorjában Gútáról és környékéről helyeztek el családokat. Mások a faluban voltak elhelyezve.

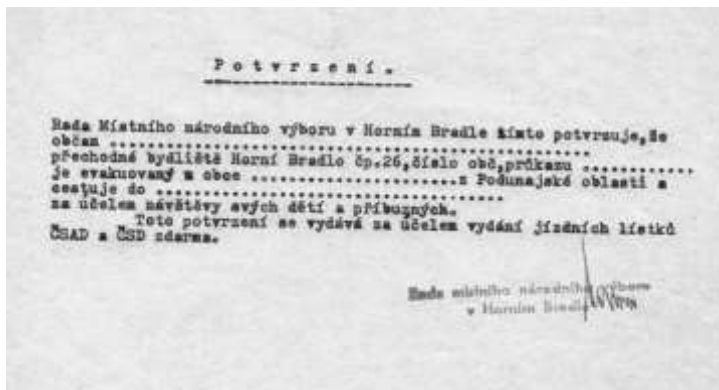
Az asszonyok közösen, kemencékben sütötték a hatalmas kenyereket, ízletes kalácsokat. A férfiak hazajártak, romokat eltakarítani, lakhatóvá tenni a házakat. A majorbeli emberek is mentek velük segíteni.

Mindenki örömteli szívvel és szeretettel emlékszik vissza a csicsóiakra...

Švecová Monika, Udvard, kultúrház

Ilyen igazolásokat adtak ki a menekülteknek az utazáshoz, akik a hozzátartozójukat keresték.

A képeket Kovács Erzsébet bocsátotta rendelkezésünkre.

Horní Bradlo

Utószó

A nagy ár levonulása után újraéledt a falunk. Megkezdődött az újjáépítés. Szinte hihetetlen volt az emberek, közösségek összetartása, együttérzése, segítőkészsége és az állami segítség mértéke. A visszaemlékezésekben erről is olvashatunk. A falu képe teljesen megváltozott. A töltéseket jelentősen megerősítették.

2013 júniusában rekordvízállásokat eredményező árhullám vonult le a Dunán. Az ezt kiváltó időjárási esemény nagy hasonlóságot mutatott a 2002. augusztusi dunai árhullámmal; bár akkor több csapadék hullott, most magasabb vízállások alakultak ki, ennek nyilván hidrológiai (a víz természeti mozgásával, eloszlásával foglalkozó, a vízforrásokot és a víz körforgását vizsgáló tudományterület) magyarázata van. A meteorológiai és hidrológiai tényezők sajátos együttállása ezek szerint a jövőben a mostaninál magasabb vízállásokat is eredményezhet.

2013-ban Csicsónál a Duna-töltés kitűnőre vizsgázott védelemből!

Nagy Amália

Az 1965-ös gátszakadás emlékére, Csicsó, a szakítás helye

Képek

A képeket rendelkezésünkre bocsátotta Kovács Erzsébet és Győri István (1929–2013), a jelenkori fényképeket Mgr. Bödők Károly és Szabó Julianna készítette. Uszályok és hátsó borítókép – ifjú Bognár Gyula

Víz, víz, víz

*„Bár fölül a gályá,
S alul a víznek árja,
Azért a víz az úr!”*

(Petőfi Sándor: Föltámadott a tenger...)

Akkor és most

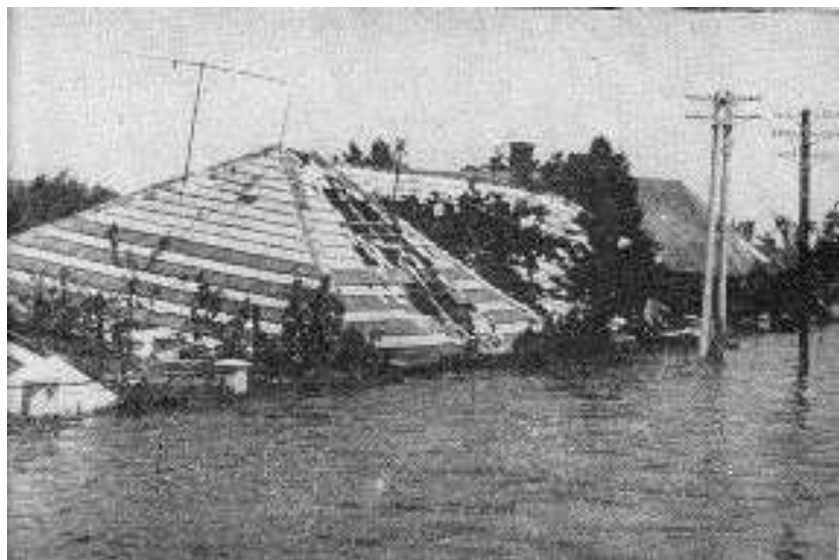

(2016)

Mikor először beszéltünk arról, hogy az árvíz 50. évfordulójára könyvet kellene kiadni, az akkori eseményekről csak homályos emlékképek derengtek fel bennem. És ez nemcsak azért lehetett így, mert 1965-ben még kisgyermek voltam, de amiatt is, hogy 50 év – fél évszázad – nagyon nagy idő az ember életében, és ezalatt sok minden történik. Ahogy elkezdtem írni és olvastam a visszaemlékezéseket, egyre jobban felelevenedtek az akkori események. Biztos vagyok benne, hogy ez másokkal is így volt. Sok embert szólítottunk meg, és kértünk fel, hogy vegyenek részt a könyv összeállításában. Az emlékek visszaidézésekor mi, az árvíz tanúi, újra átéltük – ahogy Mikes tiszteletes úr írja – a mélységeket és magasságokat is. Reméljük, a kötet olvasása közben ezek a magasztos érzések nemcsak bennünk, az akkor élőkben, de a később születettekben is felélednek, és sokakban tudatosul, hogy méltán lehetnek büszkék szüleikre, elődeikre.

Az 1965-ös árvíz falunk történetének kiemelkedő eseménye volt, amely számos vonatkozásában nem nélkülözte a hősiességet. Hősök voltak a gátra küldött katonák, és azok, akik otthon maradtak, menteni a menthetőt, és védtek, ami még megmaradt. Hősök voltak azok, akik menekülni kényszerültek, és idegen környezetben aggódtak az otthonukért, otthon maradt szeretteikért, lehetőségeik szerint mégis bekapcsolódtak befogadóik életébe. Hősök voltak a befogadók is, ők megosztották otthonukat az idegenekkel. De hősök voltak a gyermekek is, akik otthonuktól távol, szüleikért aggódtak, mégsem keseregtek, nem nehezítve a szüleiket helyettesítő nevelőik dolgát. Az elszenvedők, a küzdők, a mentők, az építők, a kitartók hősök voltak együtt és külön-külön is, mert túlléptek a reménytelenségen, amelyet a károk okoztak és a katasztrófa. Munkájuk és kitartásuk gyümölcseként a falu újjáépült, és talán szebb lett, mint valaha!

Ezt a nagy összefogást, a közös akaratot kellene megint újjáélesztenünk és újraélnünk. Az emlékek visszaidézésével, reméljük, az olvasókban is felélednek a régi érzések, hogy elődeink példáját követve, összefogva, helyt tudjunk állni még ma is, 50 év múltán.

Köszönjük segítségét azoknak, akik megosztották velünk emlékeiket. Köszönjük mindenkinek a szeretetet, a biztatást, az erkölcsi és anyagi támogatást, amelyben részesítették a könyv létrehozóit.

Nagy Amália, Csicsó, 2015. május

Az 1965-ös árvíz falunk történetének kiemelkedő eseménye volt. A gátakon munkálkodók, az otthon maradtak, a szüleikért aggódó gyermekek, az idegenbe menekülni kényszerültek, otthonaikat megosztó befogadók hősiességét jellemezte. Túllépve a katasztrófa okozta reménytelenségen, munkájuk és kitartásuk gyümölcseként a falu újjáépült. Az emlékek visszaidézésével, reméljük, az olvasókban is felélednek a régi érzések, hogy elődeink példáját követve, összefogva, helyt tudjunk állni ma, 50 év múltán is.

2015

ISBN 978-80-972005-7-2

9 788097 200572